

Δήμητρα Αθατζατζή • Δέσποινα Καλογεράκη

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΝΕΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

σύμφωνα με τις Οδηγίες διδασκαλίας

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
▼ 1η ΕΝΟΤΗΤΑ Οι πρώτες μέρες σ' ένα νέο σχολείο	9
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	9
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	38
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	44
• Κριτήριο αξιολόγησης	53
▼ 2η ΕΝΟΤΗΤΑ Επικοινωνία στο σχολείο	56
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	56
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	88
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	98
• Κριτήριο αξιολόγησης	108
▼ 3η ΕΝΟΤΗΤΑ Ταξίδι στον κόσμο της φύσης	110
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	110
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	153
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	170
• Κριτήριο αξιολόγησης	187
▼ 4η ΕΝΟΤΗΤΑ Φροντίζω για τη διατροφή και την υγεία μου ...	190
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	190
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	230
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	238
• Κριτήριο αξιολόγησης	251
▼ 5η ΕΝΟΤΗΤΑ Γνωρίζω τον μαγικό κόσμο του θεάτρου και του κινηματογράφου	253
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	253
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	292
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	299
• Κριτήριο αξιολόγησης	313

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

▼ 6η ΕΝΟΤΗΤΑ Οι δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου . . .	315
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	315
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	345
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	351
• Κριτήριο αξιολόγησης	363
▼ 7η ΕΝΟΤΗΤΑ Ο κόσμος μέσα από την οθόνη-εικόνα	365
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	365
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	392
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	396
• Κριτήριο αξιολόγησης	405
▼ 8η ΕΝΟΤΗΤΑ Αθλητισμός και Ολυμπιακοί αγώνες: Παρακολουθώ και συμμετέχω	407
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	407
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	441
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	449
• Κριτήριο αξιολόγησης	462
▼ 9η ΕΝΟΤΗΤΑ Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης	464
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	464
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	486
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	489
• Κριτήριο αξιολόγησης	496
▼ 10η ΕΝΟΤΗΤΑ Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό του . . .	498
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	498
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	531
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	540
• Κριτήριο αξιολόγησης	549

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

• Απαντήσεις στις συμπληρωματικές ασκήσεις και τα κριτήρια αξιολόγησης	551
---	-----

A. Εισαγωγικά κείμενα

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 [Πρώτη μέρα στο Γυμνάσιο]

- Η Άννα είναι μαθήτρια της Α' Γυμνασίου. Είναι η πρώτη μέρα στο καινούριο της σχολείο και οπωσδήποτε είναι ξεχωριστή γι' αυτή. Στον δρόμο είναι «σοβαρή», προχωρά με βιαστικά και σίγουρα βήματα και, όταν φτάνει στην αυλόπορτα, παίρνει μια «βαθιά ανάσα» για ν' αποκτήσει θάρρος. Ξαφνικά όμως νιώθει να χάνει τη γη κάτω από τα πόδια της. Αισθάνεται ότι διαφέρει από τους άλλους μαθητές· της φαίνεται ότι εκείνοι είναι «τεράστιοι» και αυτή είναι «σαν νάνος». Είναι διστακτική και καταλαβαίνει ότι οι άλλοι την κοροϊδεύουν για το ύψος της και για τη δειλία που δείχνει. Χαρακτηρίζει τον εαυτό της «βλαχαντερό» και πιστεύει ότι βρίσκεται σε μειονεκτική θέση. Γι' αυτό κοκκινίζει και απομονώνεται σε μια άκρη.

Η συμπεριφορά αυτή είναι συνηθισμένη και εκδηλώνεται από πολλούς μαθητές, όταν αλληάζουν σχολικό περιβάλλον, και ειδικότερα όταν μεταβαίνουν από τη μια σχολική βαθμίδα στην άλλη (εδώ: από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο).

- Τα συναισθήματά της τα αντιλαμβανόμαστε από την περιγραφή των κινήσεων και της συμπεριφοράς της και την καταγραφή των σκέψεών της: βιασύνη και ανυπομονησία να φτάσει στον προορισμό της («Κατηφόρισε σοβαρή», «Διέσχισε γρήγορα», «Ούτε ματίτσα αριστερά και δεξιά», «Με βιαστικό βήμα, μπήκε επιτέλους στον δρόμο»), αγωνία («Πήρε μια βαθιά ανάσα», «Αμέ-

σως όμως ένιωσε να βουλιιάζει»), αίσθηση ότι βρίσκεται σε μειονεκτική θέση («Θεέ, πόσο τεράστιοι ήταν όλοι τους! Κι αυτή σαν νάνος», «Και δες τι αέρα που έχουν όλες [...] Εγώ είμαι σαν βλαχαντερό!», «αναψοκοκκινισμένη και ζάρωσε σε μια άκρη»), δισταγμό («Πέρασε διστακτικά από δίπλα τους»).

ΚΕΙΜΕΝΟ 2 [Μιλώ, ζωγραφίζω, γράφω]

1. Οι άνθρωποι πολλήs χιλιάδες χρόνια πριν δε μιλούσαν μεταξύ τους. Έπρεπε, ωστόσο, με κάποιον τρόπο να επικοινωνήσουν και γι' αυτό χρησιμοποιούσαν τα χέρια και το πρόσωπο. Έκαναν, δηλαδή, χειρονομίες ο ένας στον άλλο και με γκριμάτσες και συσπάσεις του προσώπου τους προσπαθούσαν να κάνουν τους άλλους να κατανοήσουν όσα ήθελαν να μεταδώσουν. Αυτός ο τρόπος επικοινωνίας χρησιμοποιείται και σήμερα είτε για να μεταδώσει κάποιος το μήνυμά του σε κάποιον άλλο που βρίσκεται μακριά και δεν τον ακούει, αλλιώς τον βλέπει, είτε για να κάνει πιο παραστατικές τις αφηγήσεις του.
2. Οι πρώτες μορφές γραφής ήταν οι ζωγραφιές των σπηλαιών με απεικονίσεις ανθρώπων, ζώων και αντικειμένων. Από τα εικονογράμματα αυτά στη συνέχεια οι άνθρωποι θα ανακαλύψουν τα ιδεογράμματα. Τον 10ο αι. π.Χ. οι αρχαίοι Φοίνικες δημιούργησαν το πρώτο αλφάβητο που είχε 22 γράμματα-σύμφωνα. Από αυτούς το πήραν οι Έλληνες και πρόσθεσαν τα φωνήεντα.
3. Η επινόηση του αλφάβητου είναι πραγματική επανάσταση στην ιστορία του ανθρώπου, καθώς προσφέρει πολύ μεγάλες δυνατότητες στην προσωπική αλλιώς και στην κοινωνική ζωή του (επικοινωνία με τους άλλους). Ο άνθρωπος με τη γραφή μπορεί να αποθηκεύει πληροφορίες, χωρίς να είναι αναγκασμένος να τις συγκεντρεί στη μνήμη του. Επίσης, με τη μελέτη των γραπτών κειμένων αποκτά τη γνώση των προγενέστερων γενεών κι έτσι εξελίσσεται και οδηγείται στην πρόοδο. Ακόμα, το αλφάβητο δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να επικοινωνεί μέσω του γραπτού λόγου με άτομα που βρίσκονται σε μακρινή απόσταση, αλλιώς και να μεταδίδονται οι σκέψεις κάποιου στις μεταγενέστερες γενιές ακόμα και μετά τον θάνατό του.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3 [Διάφοροι κώδικες στη ζωή μου]

1. Στο κείμενο 3 παρουσιάζονται οι εξής κώδικες:

- α. ο κώδικας οδικής κυκλοφορίας (με τα σήματα και τους φωτεινούς σηματοδότες-φανάρια),
 - β. ο κώδικας των μαθηματικών (με τους αριθμούς και τα μαθηματικά σύμβολα),
 - γ. ο κώδικας της μουσικής (με τις μουσικές νότες, το πεντάγραμμο και το κλειδί του Σολ),
 - δ. ο γλωσσικός κώδικας (η αρχαία ελληνική γλώσσα με τα γράμματα, τους τόνους και τα πνεύματα).
2. Η απόδοση της φράσης του Πλάτωνα στα νέα ελληνικά είναι η εξής:
«Και από τη μητέρα και από τον πατέρα και απ' όλους μαζί τους άγιους προγόνους πιο πολύτιμο είναι η πατρίδα και πιο σεβαστό και πιο άγιο».

B. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Επικοινωνία είναι η ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ δύο ή περισσότερων προσώπων. Για να υπάρξει επικοινωνία είναι αναγκαία η ύπαρξη κάποιων παραγόντων.

B1. Παράγοντες της επικοινωνίας

ΘΕΩΡΙΑ

- ♦ Ο **πομπός** είναι αυτός που στέλνει το μήνυμα, που μιλάει δηλαδή ή γράφει.
- ♦ Ο **δέκτης** είναι αυτός που δέχεται το μήνυμα, αντιλαμβάνεται δηλαδή όσα εκπέμπει ο πομπός.
- ♦ Το **μήνυμα** είναι οποιαδήποτε σκέψη, πληροφορία, ερώτηση, απάντηση κτλ. εκπέμπει όποιος θέλει να επικοινωνήσει.
- ♦ Ο **κώδικας επικοινωνίας**. Οι άνθρωποι, για να μπορούν να στέλνουν και να δέχονται μηνύματα, επινόησαν κάποια συστήματα επικοινωνίας, κώδικες δηλαδή, με καθορισμένα σύμβολα, σημεία και σήματα και συγκεκριμένους κανόνες. Η γλώσσα, π.χ., είναι ένας κώδικας επικοινωνίας. Ο πομπός κωδικοποιεί το μήνυμά του, π.χ. τη σκέψη του, και ο δέκτης το αποκωδικοποιεί.

- 🔥 Το **μέσο ή τρόπος επικοινωνίας**. Οι άνθρωποι επικοινωνούν μεταξύ τους είτε φυσικά (πρόσωπο με πρόσωπο) είτε χρησιμοποιώντας κάποιο τεχνητό μέσο (τηλέφωνο, ηλεκτρονικό υπολογιστή, επιστολή, τηλεόραση κτλ.).

Η επικοινωνία συντελείται πάντα κάτω από ορισμένες συνθήκες που ονομάζονται **συνθήκες επικοινωνίας** και καθορίζουν το είδος της επικοινωνίας. Κάποιες από αυτές είναι:

- 🔥 η σχέση του πομπού και του δέκτη,
- 🔥 το περιβάλλον επικοινωνίας (ο τόπος, ο χρόνος κτλ.),
- 🔥 το μέσο επικοινωνίας,
- 🔥 ο σκοπός του πομπού (ενημέρωση, συγκίνηση, επηρεασμός κτλ.),
- 🔥 η μορφή του μηνύματος (συνομιλία, επιστολή, τηλεοπτική εκπομπή κτλ.),
- 🔥 το ύφος, ο τόνος του μηνύματος.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 12]

1. Τα λόγια του Γιώργου είναι τα εξής: «Άννα!» [...] «Τι θες σε τούτο το προαύλιο; [...] Εμείς μένουμε στο κάτω προαύλιο. Δε σ' το 'πανε; Πάμε.» [...] «Εφέτος έχει έρθει... καθηγητές και μαθητές!». Τα λόγια του γυμνασιάρχη είναι τα εξής: «Δε θα ανεχτώ!» [...] «Και τώρα οι μαθητές ν' αρχίσουν να προχωρούν απ' αριστερά και να μπαίνουν από την κύρια είσοδο στο πάνω προαύλιο. Οι μαθήτριες από δεξιά. Θα μπαίνουν από την πλαϊνή.» [...] «Δε θα ανεχτώ, είπα! Πάραυτα! Από αύριο θα υποστούν κυρώσεις οι μη συμμορφωθέντες!».
- Ο Γιώργος απευθύνεται στην Άννα, την παλιά του συμμαθήτρια, και ο γυμνασιάρχης σε όλους τους μαθητές του Γυμνασίου.
- Είναι η πρώτη μέρα του σχολικού έτους και γίνεται ο αγιασμός. Ο Γιώργος δίνει στην Άννα οδηγίες σχετικές με τον χώρο της αυλής του σχολείου (σε

ποιο προαύλιο πρέπει να περιμένουν). Μετά, με τον αέρα του «πολύξερου», της δίνει πληροφορίες για τον νέο γυμνασιάρχη (πόσο αυστηρός είναι). Ο διευθυντής, αντί να καλωσορίσει τους καινούριους μαθητές και να ευχηθεί σε όλους «καλή χρονιά», επιμένει περισσότερο στο να υποδείξει τη συμπεριφορά που πρέπει να έχουν μέσα στο σχολείο, δίνοντάς τους μια σειρά από οδηγίες και απειλώντας τους με κυρώσεις, τις οποίες θα υποστούν σε περίπτωση που δε συμμορφωθούν.

- Η Άννα, επειδή αισθάνεται πολύ άβολα και μειονεκτικά, ακούει τον Γιώργο και τον ακολουθεί αμίλητη. Οι περισσότεροι μαθητές ακούγοντας τον διευθυντή εκφράζουν τη δυσφορία τους με στεναγμούς και διαμαρτυρίες, ιδιαίτερα όμως διαμαρτύρονται οι μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων. Κάποιοι επίσης, όπως η Άννα και η διπλανή της στη γραμμή, δείχνουν να μην καταλαβαίνουν, αφού ο γυμνασιάρχης λέει κάποια λόγια στην καθαρεύουσα, δηλαδή χρησιμοποιεί λέξεις και εκφράσεις που δεν τις γνωρίζουν.
- 2. Στα τελευταία λόγια του γυμνασιάρχη υπάρχουν και λέξεις που προέρχονται από την καθαρεύουσα, όπως «πάραυτα», «θα υποστούν κυρώσεις οι μη συμμορφωθέντες». Η λέξη «πάραυτα» έχει τη σημασία του *αμέσως* και η πρόταση «θα υποστούν κυρώσεις οι μη συμμορφωθέντες» σημαίνει *θα τιμωρηθούν όσοι δε συμμορφωθούν με τους κανονισμούς του σχολείου*. Τα δύο κορίτσια, η Άννα και η Αγγέλη, δεν καταλαβαίνουν αυτές τις λέξεις, γιατί δεν έχουν διδαχτεί στο σχολείο την καθαρεύουσα. Ο γυμνασιάρχης, ωστόσο, όταν απευθύνεται στους μαθητές του σχολείου, χρησιμοποιεί λέξεις της καθαρεύουσας, χωρίς να αναρωτιέται αν τον καταλαβαίνουν.
- 3. Ο κάθε άνθρωπος σήμερα επικοινωνεί με τους συνανθρώπους του με πολλούς τρόπους. Προτιμά, βέβαια, τα κινητά τηλέφωνα, γιατί είναι εύκολος και προσίτος σε όλους τρόπος επικοινωνίας. Πολλοί άνθρωποι, επίσης, στέλνουν γραπτά μηνύματα μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή (e-mail) με τη βοήθεια του διαδικτύου ή χρησιμοποιούν τα άλλα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- Ο κάθε άνθρωπος, ανάλογα με το θέμα το οποίο τον απασχολεί και την απόσταση στην οποία βρίσκεται αυτός με τον οποίο θέλει να επικοινωνήσει, χρησιμοποιεί τον λόγο, την εικόνα ή τη γραφή. Όταν συζητάει με τους

συνανθρώπους του και όταν μιλά στο τηλέφωνο, χρησιμοποιεί τον λόγο. Όταν βλέπει τηλεόραση, ζωγραφίζει, ανοίγει τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, χρησιμοποιεί κυρίως την εικόνα. Όταν διαβάζει εφημερίδες, βιβλία, όταν αλληλογραφεί με κάποιον ή γράφει τις σκέψεις του, χρησιμοποιεί τη γραφή. Μπορεί βέβαια να χρησιμοποιεί δύο ή και τρεις διαφορετικούς τρόπους μαζί, όπως εικόνα και γραφή (εφημερίδες, παρακολούθηση ξένης ταινίας, πολυτροπικά κείμενα κτλ.) ή λόγο και γραφή και εικόνα (παρακολούθηση μιας ομιλίας που συνοδεύεται από παρουσίαση διαφανειών και γραπτό κείμενο). Άρα, ο καθένας από τους παραπάνω τρόπους επικοινωνίας χρησιμοποιείται ανάλογα με την περίπτωση και με σκοπό να επιτύχει το καλύτερο αποτέλεσμα.

4. α. Στο σκίτσο 4 η Άννα, μιλώντας στη μητέρα της, εκφράζει τον φόβο της ότι θα αργήσει στο σχολείο. Στο τέλος της πρότασης υπάρχει και θαυμαστικό που δηλώνει την αγωνία της.
- β. Στο σκίτσο 1 η πρώτη κοπέλα, η Αγγέλα, προτείνει στην Άννα να κάτσουν στο ίδιο θρανίο. Η πρότασή της τελειώνει με ερωτηματικό, αφού περιμένει απάντηση από την Άννα.
- γ. Στο σκίτσο 2 ο γυμνασιάρχης απειλεί τους μαθητές μιλώντας τους από το μικρόφωνο στο προαύλιο του σχολείου.
- δ. Στο σκίτσο 1 η Άννα αποδέχεται την πρόταση της Αγγέλλας κάνοντας ερώτηση: *Γιατί όχι;* [Άρα, ναι].
- ε. Στο σκίτσο 3 ένας νέος μαθητής στο Γυμνάσιο ζητά από κάποιον συμμαθητή του να τον πληροφορήσει για το πού βρίσκεται το κυλικείο.

Ακούω και μιλώ [σελ. 14]

1. Την επιστολή του κειμένου 4 την έχει γράψει ο Αλέξης, είναι δηλαδή ο αποστολέας.
 - Την απευθύνει στον Γάλλο φίλο του Πωλ, που είχε επισκεφτεί την Ελλάδα πριν από δύο χρόνια. Ο Πωλ είναι, δηλαδή, ο παραλήπτης της επιστολής.
2. Τα δύο πρόσωπα, ο αποστολέας και ο παραλήπτης, είναι φίλοι. Ο Αλέξης

είναι Έλληνας και πηγαίνει στο Γυμνάσιο και ο Πωλ είναι Γάλλος συνομήλικός του που ζει στο Παρίσι και επισκέπτεται την Ελλάδα τα καλοκαίρια, για να περάσει τις διακοπές του. Έτσι γνωρίστηκαν και με τον Αλέξη και έγιναν φίλοι. Μάλιστα, στο κείμενο ο Αλέξης υπενθυμίζει στον Πωλ και ένα ταξίδι που έκαναν πριν από δύο χρόνια στους Δελφούς.

- Η φιλική τους σχέση φαίνεται από την προσφώνηση (*Αγαπητέ μου Πωλ*) και την αποφώνηση (*Με πολλή αγάπη*). Άλλωστε, ολόκληρη η επιστολή έχει φιλικό ύφος το οποίο φανερώνει τη στενή σχέση των δύο αγοριών.
- 3. Ο Αλέξης στέλνει αυτή την επιστολή στον φίλο του Πωλ για να του γράψει τα νέα του. Οι δύο φίλοι μένουν πολύ μακριά ο ένας από τον άλλο (Αθήνα – Παρίσι) και η επικοινωνία τους είναι δύσκολη. Η μεγάλη απόσταση των δύο χωρών δεν τους επιτρέπει να βλέπονται, αλλά και η τηλεφωνική συνομιλία δεν μπορεί να γίνεται συχνά λόγω του μεγάλου κόστους. Όσα λοιπόν θα του έλεγε από κοντά ή ίσως από το τηλέφωνο τα γράφει σ' αυτό το γράμμα. Έτσι, διατηρείται η επαφή μέχρι να συναντηθούν πάλι, ενημερώνοντας, ο ένας τον άλλο για τα σημαντικότερα γεγονότα της ζωής του.
- 4. Η απάντηση θα είναι καταφατική ή αρνητική για τον κάθε μαθητή ξεχωριστά. Αν είναι καταφατική, θα συνοδεύεται από το όνομα της πόλης ή της χώρας στην οποία βρίσκεται ο παραλήπτης των επιστολών, καθώς και της γλώσσας με την οποία γίνεται η επικοινωνία.
- 5. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει ένας διάλογος μεταξύ δύο φίλων οι οποίοι κανονίζουν την ώρα της συνάντησής τους για να πάνε στο σχολείο. Ο λόγος είναι προφορικός και σ' αυτόν περιέχονται εκφράσεις που φανερώνουν οικειότητα.

Στη δεύτερη περίπτωση υπάρχει ένα μήνυμα σε κινητό τηλέφωνο. Στην οθόνη του φαίνεται η πληροφορία για την ώρα συνάντησης των δύο φίλων. Ο λόγος είναι γραπτός.

Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει το ίδιο μήνυμα, δίνεται όμως με διαφορετικό τρόπο. Στο πρώτο (διάλογος) οι δύο φίλοι είναι μαζί και συζητούν μέχρι να συμφωνήσουν τι ώρα θα συναντηθούν για να πάνε μαζί στο σχολείο. Στο δεύτερο υπάρχει μόνο η ανακοίνωση της ώρας, γι' αυτό ο τρόπος

έκφρασης είναι λιτός και χρησιμοποιούνται οι πλέον απαραίτητες λέξεις. Το πρώτο κείμενο είναι μεγαλύτερο σε έκταση, γιατί ο προφορικός λόγος μάς επιτρέπει να λέμε περισσότερα και να συζητάμε ένα θέμα εκτενέστερα.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 15]

1. Στο κείμενο 1 στην αρχή πομπός είναι ο Γιώργος και δέκτης η Άννα. Μετά τον αγιασμό, πομπός είναι ο γυμνασιάρχης και δέκτες είναι όλοι οι μαθητές που βρίσκονται στο προαύλιο. Όταν συζητούν οι δύο συμμαθήτριες, η Άννα και η Αγγέλλα, είναι και οι δύο πομποί και δέκτες, ανάλογα με το ποια μιλάει κάθε φορά. Όταν μιλάει η Άννα-πομπός, ακούει η Αγγέλλα-δέκτης και, όταν μιλάει η Αγγέλλα-πομπός, ακούει η Άννα-δέκτης. Στο κείμενο 4 πομπός είναι ο αποστολέας του γράμματος, δηλαδή ο Αλέξης, και δέκτης είναι ο Πωλ, ο παραλήπτης της επιστολής.
- Στο κείμενο 1 η επικοινωνία σε όλες τις περιπτώσεις είναι προφορική, ενώ στο κείμενο 4 γραπτή.
2. Στο κείμενο 4 χρησιμοποιείται η επιστολή (γραπτός λόγος) ως μέσο για την επικοινωνία των δύο φίλων. Στο πρώτο σκίτσο που ακολουθεί το κείμενο 4 η επικοινωνία είναι προφορική (άμεση επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο), ενώ στο δεύτερο σκίτσο το μέσο που χρησιμοποιείται είναι το κινητό τηλέφωνο (γραπτό μήνυμα).
3. α – 4, β – 3, γ – 1, δ – 5, ε – 2.

B2. Κώδικες επικοινωνίας

ΘΕΩΡΙΑ

Τα συστήματα επικοινωνίας που επινόησαν οι άνθρωποι, για να μπορούν να στέλνουν και να δέχονται μηνύματα ονομάζονται **κώδικες** και έχουν καθορισμένα σύμβολα, σημεία, σήματα και συγκεκριμένους κανόνες. Υπάρχουν πολλοί κώδικες αλλά ο τελειότερος και αυτός που χρησιμοποιούν συχνότερα οι άνθρωποι είναι η **γλώσσα**. Η γλωσσική επικοινωνία είναι είτε **προφορική** είτε **γραπτή**. Τα σημεία της γλώσσας είναι οι λέξεις.

Εκτός από τη γλώσσα χρησιμοποιούνται και πολλοί άλλοι κώδικες. Όταν, π.χ., συνεννοούμαστε με νοήματα, μορφασμούς και κινήσεις χρησιμοποιούμε ένα σύστημα επικοινωνίας, **τη μιμόγλωσσα**.

Άλλοι κώδικες επικοινωνίας είναι:

- 🔥 η νοηματική γλώσσα των κωφαλήλων,
- 🔥 ο κώδικας των μαθηματικών με σημεία του τους αριθμούς και τα σύμβολα των μαθηματικών,
- 🔥 ο κώδικας της χημείας με τα χημικά σύμβολα,
- 🔥 ο κώδικας της μουσικής με τις νότες και τα άλλα σημεία της μουσικής,
- 🔥 ο κώδικας της ζωγραφικής με τα χρώματα, τα σχήματα κτλ.
- 🔥 ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας με σήματα, διαγραμμίσεις οδών, φωτεινούς σηματοδότες κτλ.,
- 🔥 ο κώδικας της θρησκείας (σταυρός, εικόνες, άμφια κτλ.),
- 🔥 ο κώδικας των χαρτών,
- 🔥 ο κώδικας των ηλεκτρονικών υπολογιστών,
- 🔥 τα σήματα Μορς κ.ά.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 15]

1. Πριν από την επινόηση του αλφάβητου, οι άνθρωποι έφτιαχναν εικονογράμματα (εικόνες ανθρώπων, ζώων και αντικειμένων) και αργότερα ιδεογράμματα (σύμβολα που απεικόνιζαν αφηρημένες έννοιες). Τέτοιου είδους γραφές είναι η ιερογλυφική γραφή των Αιγυπτίων, η σφηνοειδής των Σουμερίων της Μεσοποταμίας, η κινέζικη γραφή.
2. Στο κείμενο 3 το απόσπασμα από το βιβλίο των Μαθηματικών αποτελείται από δεκαδικούς αριθμούς και το σύμβολο της ανισότητας. Συγκρίνονται ανά δύο οι δεκαδικοί αριθμοί και συμπεραίνεται ότι ο αριθμός τριάντα πέντε κόμμα μηδέν σαράντα έξι (35,046) είναι μικρότερος από τον αριθμό εξήντα κόμμα μηδέν τρία (60,03) και ο αριθμός τέσσερα κόμμα πεντακόσια εξήντα επτά (4,567) είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό τέσσερα κόμμα πε-

νήντα τρεις χιλιάδες εννιακόσια ογδόντα εννιά (4,53989). Όλα αυτά γίνονται απολύτως κατανοητά, εφόσον ξέρουμε να διαβάζουμε δεκαδικούς αριθμούς και τα σύμβολα της ανισότητας. Δηλαδή, για να τα καταλάβουμε, πρέπει να γνωρίζουμε τον κώδικα των μαθηματικών.

- Το απόσπασμα από το βιβλίο της Χημείας δε γίνεται εύκολα κατανοητό. Έχει σύμβολα που αφορούν μόνο τον κώδικα της χημείας και, επειδή δεν τα έχουν διδαχτεί οι μαθητές, δεν τα καταλαβαίνουν. Οι μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων του Γυμνασίου και οι μαθητές του Λυκείου, που διδάσκονται το μάθημα της Χημείας, μπορούν να τα καταλάβουν.
3. Στο κείμενο 3 τα δείγματα από τους κώδικες μας δίνουν τα εξής σήματα:
 - α. Στον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας τα σήματα και οι φωτεινοί σηματοδότες είναι οπτικές ενδείξεις.
 - β. Στον κώδικα των μαθηματικών τα σύμβολα είναι οπτικά.
 - γ. Στον κώδικα της μουσικής στην αρχή είναι οπτικά, όμως, όταν αποκωδικοποιούνται από τους μουσικούς, γίνονται ακουστικά μηνύματα.
 - δ. Στον γλωσσικό κώδικα –κείμενο που είναι γραμμένο στην αρχαία ελληνική γλώσσα– τα σήματα είναι οπτικά.
 4. Ο καθένας θα γράψει το όνομά του και θα παραστήσει κάθε γράμμα σύμφωνα με τον πίνακα του σχολικού βιβλίου στον οποίο παρουσιάζεται το αλφάβητο της νοηματικής γλώσσας των κωφών.

Π.χ. ΓΙΩΡΓΟΣ

ΜΑΡΙΑ

Ακούω και μιλώ [σελ. 16]

Το δεητήριο καιρού χρησιμοποιεί τον γλωσσικό κώδικα και τον κώδικα των χαρτών, για να αναλύσει τα καιρικά φαινόμενα. Παραθέτει τον χάρτη της Ελλάδας και με χαρακτηριστικά εικονίδια, που ανήκουν στον κώδικα της μετεω-

ρολογίας, μας πληροφορεί για τον καιρό σε όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας, καθώς και για τα όρια των διακυμάνσεων της θερμοκρασίας καθ' όλη τη διάρκεια του 24ώρου. Σε έναν ακόμα πίνακα παραθέτει ένα διάγραμμα που δείχνει την αλληλαγή της μέσης ημερήσιας θερμοκρασίας στην Αθήνα για το διάστημα των πέντε ημερών.

- Βλέποντας ένα τέτοιο δελτίο καιρού, σίγουρα θα φορούσαμε αδιάβροχο πανωφόρι, μπότες και θα παίρναμε ομπρέλα στην τσάντα μας.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 17]

1. Εκτός από τον γλωσσικό κώδικα, υπάρχουν:

- ♦ ο κώδικας της μουσικής
- ♦ ο κώδικας των μαθηματικών
- ♦ ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
- ♦ ο κώδικας της πληροφορικής
- ♦ ο κώδικας των κωφών
- ♦ ο κώδικας (σήματα) Μορς για την επικοινωνία των πηλοίων
- ♦ ο κώδικας της ζωγραφικής
- ♦ ο κώδικας των χαρτών
- ♦ ο θρησκευτικός κώδικας (σταυρός κτλ.)
- ♦ ο κώδικας των ζωδίων κ.ά.
- Ο γλωσσικός κώδικας είναι ο τελειότερος κώδικας από όλους τους άλλους και πολλοί άλλοι κώδικες βασίζονται σ' αυτόν ή χρησιμοποιούν στοιχεία του. Πολλοί κώδικες επίσης χρησιμοποιούν εικόνες και σκίτσα που λείπουν από τον γλωσσικό κώδικα.

2. Ο κίνδυνος στα σήματα του ΚΟΚ παριστάνεται με ένα τρίγωνο που έχει περίγραμμα κόκκινο και φόντο κίτρινο. Στο εσωτερικό του υπάρχει ένα σχήμα, ανάλογο με τον κίνδυνο που πρέπει να αποφύγει ο οδηγός του τροχοφόρου. Το κείμενο είναι πολυτροπικό, γιατί αποτελείται από μια ζωγραφιά-εικόνα και από λέξεις.

ΠΡΟΣΟΧΗ
ΚΙΝΔΥΝΟΣ

3. Πολυτροπικά κείμενα είναι το κείμενο 3 με τους διαφορετικούς κώδικες και το κείμενο 5 με τον καιρό. Επίσης, πολυτροπικά κείμενα είναι τα σκίτσα στη σελ. 13 (Ακούω και μιλώ: άσκηση 4), το σκίτσο με το κινητό τηλέφωνο στη σελ. 14 (Ακούω και μιλώ: άσκηση 5), το κείμενο με τον κώδικα της χημείας στη σελ. 15 (Ακούω και μιλώ: άσκηση 2) και το αλφάβητο των κωφαλήλων στη σελ. 16 (Ακούω και μιλώ: άσκηση 4).
- Όλα τα παραπάνω κείμενα είναι πολυτροπικά, γιατί αποτελούνται από κείμενο (λήξεις) αλλιά και από σκίτσα, εικόνες ή σήματα από άλλους κώδικες.

Γ. Είδη προτάσεων

Γ1. Είδη προτάσεων ανάλογα με τα **συστατικά** τους

ΘΕΩΡΙΑ

Ως προς τη δομή τους	Ως προς το περιεχόμενό τους	Ως προς την ποιότητά τους	Ως προς τη σχέση τους με τις άλλες
1. Απλή	1. Αποφαντική	1. Καταφατική	1. Κύρια ή ανεξάρτητη
2. Επαυξημένη	2. Προστακτική	2. Αρνητική	2. Δευτερεύουσα ή εξαρτημένη
3. Ελλειπτική	2. Ερωτηματική		
4. Σύνθετη	4. Επιφωνηματική		

Είδη προτάσεων (ως προς τη δομή) ανάλογα με τα συστατικά τους

- ♦ Η πρόταση που έχει όλους τους κύριους όρους (υποκείμενο – ρήμα – αντικείμενο ή κατηγορούμενο) και μόνο αυτούς λέγεται **απλή**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Υ + Ρ: Ο καιρός χάλασε.

Υ + Ρ + Α: Η γιαγιά έψησε την πίτα.

Υ + Ρ + Α + (Α): Ο Γιάννης αγόρασε ποδήλατο στη Μαρία.

Υ + Ρ + Κ: Η ταινία ήταν καταπληκτική.

- ♦ Η πρόταση από την οποία λείπει κάποιος κύριος όρος λέγεται **ελλειπτική**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Έδωσα το βιβλίο στον Χάρη. (Λείπει το υποκείμενο: Εγώ)

- ♦ Η πρόταση που έχει και επιπλέον λέξεις εκτός από τους κύριους όρους της λέγεται **επαυξημένη**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ο πατέρας του Πέτρου επέστρεψε σήμερα από την Αθήνα αεροπορικώς.

- ♦ Η πρόταση που έχει περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα λέγεται **σύνθετη**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Ο Γιώργος και η Γεωργία γιορτάζουν. (2 υποκείμενα)

Η γιαγιά είναι στοργική και τρυφερή. (2 κατηγορούμενα)

(Σύνθετη είναι και η πρόταση με δύο όμοια αντικείμενα: *Η Ελένη μαθαίνει αγγλικά και γαλλικά.*)

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 17]

1. Το κουδούνι του σχολείου τού έκοψε την κουβέντα στη μέση.
Ξαφνικά το κουδούνι τού έκοψε την ολιγόλεπτη κουβέντα με τη συμμαθήτριά του.
2. Εσένα πώς σε λένε (οι άνθρωποι);
 - ♦ Η συγγραφέας προτίμησε την ελλειπτική μορφή, γιατί κάτι τέτοιο συνηθίζεται στον προφορικό λόγο. Άλλωστε, οι εκφράσεις αυτές απαντούν συχνά σε τέτοιου είδους (οικείους, καθημερινούς) διαλόγους.
3. α' πρόταση: *Η Λίνα ψήλωσε.* Από αυτή την πρόταση δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε τίποτα, γιατί έχει μόνο τα βασικά συστατικά της.

β' πρόταση: *έγινε σωστή δεσποινίς.* Από αυτή την πρόταση μπορούμε να αφαιρέσουμε τη λέξη *σωστή*, γιατί δεν αποτελεί βασικό συστατικό και μπορεί να έχει η πρόταση και πάλι ολοκληρωμένο νόημα.

4. Από την πρόταση λείπει το ρήμα: *θα κυλήσει* ή *θα περάσει*. Παραλείπεται, γιατί εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα.
5. Στην οθόνη του κινητού το μήνυμα αποτελείται από μία **ελλειπτική** πρόταση, γιατί λείπουν τα βασικά συστατικά της. Στην ολοκληρωμένη μορφή της θα ήταν: **Εγώ θα έρθω στις οκτώ στο σπίτι σου.**
 - Ο πομπός διάλεξε ελλειπτική πρόταση γράφοντας μόνο τα απαραίτητα, για να επικοινωνήσει με έναν φίλο του μέσω του κινητού τηλεφώνου όσο γίνεται πιο γρήγορα.
 - Όταν γράφουμε μηνύματα στο κινητό τηλέφωνο, προτιμούμε τις ελλειπτικές προτάσεις για εξοικονόμηση χρόνου.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 19]

1. Οι ελλειπτικές προτάσεις στο κείμενο 6 είναι οι εξής (σε παρένθεση βρίσκονται τα στοιχεία που τους λείπουν):

Είμαι (εγώ) μαθητής της Α' Γυμνασίου / Αφού (εγώ) γευματίσω / θα ξεκουραστώ (εγώ) λίγο / και αμέσως μετά θα αρχίσω (εγώ) το διάβασμα / Τι να πρωτοδιαβάσω (εγώ) όμως; / (Να διαβάσω εγώ) Μαθηματικά... Θρησκευτικά; / (Αυτός είναι) μεγάλος μπελάς / Για την Ιστορία (εγώ) έχω / να διαβάσω (εγώ) πολλές σελίδες / στα Μαθηματικά (εγώ) έχω / να λύσω (εγώ) αρκετές ασκήσεις / στα Αρχαία (έχω εγώ) / να γράψω (εγώ) εργασία / Από τη μια πλευρά (υπάρχουν) οι εξισώσεις / από την άλλη (υπάρχουν) ο Οδυσσέας και η Ναυσικά / Τι να κάνω (εγώ) όμως; / Βλέπετε (εσείς) / να μάθω (εγώ) τουλάχιστον δύο ξένες γλώσσες / που δεν έχω μάθει (εγώ) ακόμη καλά καλά τα ελληνικά / Έτσι... έχω (εγώ) καθημερινά / να διαβάζω (εγώ)... γερμανικά / Έπειτα, λοιπόν... γυρίζω (εγώ) σπίτι / να συνεχίσω (εγώ)... μαθημάτων / Ζητισμένος διαβάζω (εγώ) / Μα επιτέλους, θαρέθηκα (εγώ) πια! / να έχω (εγώ) και ελεύθερες ώρες... ξεκούραση! / Όσο κι αν προσπαθώ (εγώ) όμως / να εξοικονομήσω (εγώ) αυτές τις

ελεύθερες ώρες / δεν τα καταφέρνω (εγώ) / Ούτε παιχνίδι, ούτε ξεκούραση λοιπόν (υπάρχει για μένα).

2. Ο συγγραφέας προτίμησε την πρώτη εκδοχή, γιατί όλο το κείμενο είναι γραμμένο με αυτό το ύφος: κοφτές, ελλειπτικές προτάσεις, με έντονο ύφος και χαρούμενη διάθεση για την καινούρια σχολική χρονιά. Επικεντρώνει έτσι το ενδιαφέρον του αναγνώστη στην αναστάτωση, τη χαρά και την αγωνία της επιστροφής όλων, μαθητών και καθηγητών, στο σχολείο τους.
3. *Η ώρα είναι 8.00 π.μ. Μπαίνει βάρος στον ώμο – η τσάντα είναι γεμάτη τετράδια. Ακούγεται η κόρνα! «Ήρθε το λεωφορείο! Τρέχα να προλάβεις!» Γίνεται συνάντηση με παλιούς φίλους και συμμαθητές. Ακούγονται γέλια. Κυριαρχούν οι συζητήσεις για τις διακοπές.*
 - Το κείμενο του σχολικού βιβλίου είναι καλύτερο, γιατί δίνει με παραστατικό τρόπο τις κινήσεις των μαθητών και τη χαρούμενη ατμόσφαιρα που κυριαρχεί την πρώτη μέρα στο σχολείο. Στο κείμενο με τις συμπληρώσεις λείπουν ο ενθουσιασμός και η γρήγορη εναλλαγή των εικόνων, ενώ το ύφος γίνεται πιο τυπικό.
4. *Το κουδούνι του σχολείου χτυπάει στις 8.00 π.μ. για τη συγκέντρωση των μαθητών.*

Γ2. Είδη προτάσεων, σημασίες τους και σημεία στίξης

ΘΕΩΡΙΑ

α. Είδη προτάσεων (ως προς το περιεχόμενο) ανάλογα με τη σημασία τους

- Η πρόταση που χρησιμοποιούμε για να δώσουμε μια πληροφορία λέγεται **αποφαντική** και στο τέλος της βάζουμε **τελεία**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ο πιλότος προσγείωσε το αεροπλάνο.

- Η πρόταση με την οποία ζητάμε μια πληροφορία λέγεται **ερωτηματική** και στο τέλος της βάζουμε **ερωτηματικό**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ*Ποιος έσβησε το φως;*

- Η πρόταση με την οποία ζητάμε ή παρακαλούμε κάποιον να κάνει κάτι λέγεται **προστακτική** και στο τέλος της βάζουμε **τελεία ή θαυμαστικό**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ*Άνοιξε το παράθυρο!*

- Η πρόταση που εκφράζει ένα έντονο συναίσθημα λέγεται **επιφωνηματική** και στο τέλος της βάζουμε **θαυμαστικό**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ*Τι υπέροχος πίνακας!***β. Είδη προτάσεων (ως προς την ποιότητα) ανάλογα με το αν έχουν άρνηση**

- Η πρόταση που δεν έχει άρνηση λέγεται **καταφατική**.
- Η πρόταση που έχει άρνηση [δε(ν) ή μη(ν)] λέγεται **αρνητική**.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου**Ακούω και μιλώ [σελ. 19]**

- Οι πληροφορίες που δίνει ο Γιώργος στην Άννα αφορούν τον καινούριο γυμνασιάρχη. Έχει ακούσει ότι είναι αυστηρός και ότι στο προηγούμενο σχολείο που ήταν είχε επιβάλει πειθαρχία στους καθηγητές και στους μαθητές.
- Οι δύο συμμαθήτριες ζητούν πληροφορίες η μία από την άλλη με ερωτηματικές προτάσεις.
Η Άννα ρωτάει: *Κατάλαβες τι είπα τώρα;*
Η Αγγέλη: *Εσένα (πώς σε λένε);*

3. Ο γυμνασιάρχης ανακοινώνει στους μαθητές ένα σωρό «πρέπει» και «απαγορεύεται». Στο τέλος τους ζητά με απαιτητικό ύφος τα εξής: *Και τώρα οι μαθητές ν' αρχίσουν να προχωρούν απ' αριστερά και να μπαίνουν από την κυρία είσοδο στο πάνω προαύλιο. Οι μαθήτριες από δεξιά. Θα μπαίνουν από την πλαϊνή.*
4. **Κείμενο 6:** *Μεγάλος μπελάς! Μα επιτέλους, βαρέθηκα πια! Τα μαθήματά μου... αλλιά έλα που πρέπει να έχω και ελεύθερες ώρες για παιχνίδι και ξεκούραση!*
Κείμενο 7: *Κόρνα! «Το λεωφορείο! Τρέχα!» Ντριιν! Νέο σχολικό έτος! Καλή χρονιά!*

Διαβάζω και γράφω [σελ. 20]

1. Στην παράγραφο με τίτλο «Η επανάσταση του αλφάβητου» του κειμένου 2, όλες οι προτάσεις είναι αποφαντικές, γιατί με αυτές δίνονται πληροφορίες σχετικά με την επινόηση του αλφάβητου.
2. Στο κείμενο 3 η προστακτική πρόταση είναι: *Να συγκριθούν οι αριθμοί.*
3. α. αποφαντική: Θα φάμε σε εστιατόριο.
 β. ερωτηματική: *Θυμάσαι που είχαμε πάει μαζί, με τους γονείς μου, πριν από δύο χρόνια;*
 γ. προστακτική: *Φίλησέ μου τη Νικόλ και τη μαμά σου.*
 δ. επιφωνηματική: *Πώς περνάει ο καιρός!*

Ακούω και μιλώ [σελ. 20]

1. Με τις δύο αυτές ερωτηματικές προτάσεις στο κείμενο 1 τα κορίτσια δε ζητούν κάποια πληροφορία, αλλιά θέλουν να δείξουν ότι αποδέχονται την πρόταση που κάνει η μία στην άλλη. Απαντούν καταφατικά με ερώτηση (αντί να απαντήσουν με ένα απλό ναι).
2. Οι ερωτηματικές προτάσεις του αποσπάσματος είναι: *Τι θες σε τούτο το προαύλιο; Δε σ' το 'πανε;*
- Πρόκειται για ερωτηματικές προτάσεις που δεν εκφράζουν απορία και δεν περιμένουν απάντηση.

- Οι ερωτήσεις αυτές γίνονται, για να τονίσει ο Γιώργος το λάθος της φίλης του και να κάνει πιο πειστική την επόμενη πρόταση: *Πάμε.*
- 3. Στο κείμενο 6 υπάρχουν οι εξής ερωτηματικές προτάσεις:
Τι να πρωτοδιαβάσω όμως; Μαθηματικά, Αρχαία, Ιστορία, Θρησκευτικά; Τι να κάνω όμως; Τι κατάσταση είναι αυτή; Τι θα γίνει, επιτέλους;
- Οι παραπάνω προτάσεις δε διατυπώνονται για να ζητηθεί μια πληροφορία. Είναι ερωτήσεις που κάνει ο μαθητής στον εαυτό του, καθώς διερωτάται πώς μπορεί να αντιδράσει σ' αυτή την πίεση που δέχεται, και φυσικά δεν περιμένουν απάντηση (ρητορικές ερωτήσεις). Έτσι κάνει τον λόγο του πιο ζωντανό και πιο άμεσο.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 21]

1. Δεν ξέρω όμως τι να πρωτοδιαβάσω. Πρέπει να διαβάσω Μαθηματικά, Αρχαία, Ιστορία, Θρησκευτικά. Πρέπει όμως να τα κάνω όλα. Η κατάσταση είναι απειληστική. Πρέπει να γίνει κάτι, επιτέλους.
 - Το κείμενο έχει περισσότερη αμεσότητα και ζωντάνια στην πρώτη περίπτωση, όπου υπάρχουν οι ερωτηματικές προτάσεις, γιατί με αυτόν τον τρόπο εκφράζονται εντονότερα τα συναισθήματα του μαθητή.
2. Αποφαντικές: *Δεν καθόμαστε σ' αυτό το προαύλιο. Σ' το λέω.*
Προστακτικές: *Μην κάθεσαι σ' αυτό το προαύλιο. Άκουσέ με.*
 - Ο Γιώργος προτίμησε τις ερωτηματικές προτάσεις για να τονίσει το λάθος της φίλης του, της Άννας, αλλά και για να δείξει ότι γνωρίζει πολλά πράγματα για το καινούριο τους σχολείο, παρότι είναι κι αυτός μαθητής της Α' Γυμνασίου. Βρίσκεται λοιπόν σε πλεονεκτική θέση σε σύγκριση με την Άννα που δε γνωρίζει απολύτως τίποτα για το σχολείο.
3. Οι προτάσεις που δεν περιέχουν άρνηση (καταφατικές) είναι:
Είμαι μαθητής της Α' Γυμνασίου / Σ' αυτή την τάξη τα μαθήματα είναι περισσότερα και δυσκολότερα απ' ό,τι στο Δημοτικό σχολείο / Ο χρόνος για τη μελέτη πολλαπλασιάστηκε / οι ελεύθερες ώρες μειώθηκαν.
Η πρόταση που περιέχει άρνηση (αρνητική) είναι:
Ωρες για παιχνίδι σχεδόν δεν υπάρχουν στο ημερήσιο πρόγραμμά μου.

- Δεν είμαι μαθητής της Α' Γυμνασίου. Σ' αυτή την τάξη τα μαθήματα δεν είναι περισσότερα και δυσκολότερα απ' ό,τι στο Δημοτικό σχολείο. Ο χρόνος για τη μελέτη δεν πολλαπλασιάστηκε, οι ελεύθερες ώρες δε μειώθηκαν. Ώρες για παιχνίδι υπάρχουν στο ημερήσιο πρόγραμμά μου.

Ακούω και μιλώ [σελ. 21]

1. Το σημείο στίξης θα είναι η τελεία, αν η πρόταση είναι **αποφαντική** (δίνει μια πληροφορία), το ερωτηματικό, αν η πρόταση είναι **ερωτηματική** (ζητά μια πληροφορία), και το θαυμαστικό, αν η πρόταση είναι **επιφωνηματική** (εκφράζει ένα συναίσθημα).

2. ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ήταν κι αυτή πια γυμνασιοκόριτσο! Είναι **επιφωνηματική** και εκφράζει υπερηφάνεια.

Ήταν κι αυτή πια γυμνασιοκόριτσο; Είναι **ερωτηματική** και εκφράζει απορία.

Ήταν κι αυτή πια γυμνασιοκόριτσο. Είναι **αποφαντική** και δίνει μια πληροφορία.

ΚΕΙΜΕΝΟ 6

Είναι ώρα για φαγητό. Είναι **αποφαντική** και δίνει μια πληροφορία.

Είναι ώρα για φαγητό; Είναι **ερωτηματική** και εκφράζει απορία.

Είναι ώρα για φαγητό! Είναι **επιφωνηματική** και εκφράζει έκπληξη.

3. Το κείμενο 6 είναι γραμμένο από έναν μαθητή της Α' Γυμνασίου και δημοσιεύτηκε σε σχολικό έντυπο. Ο μαθητής-πομπός απευθύνεται στους συμμαθητές-δέκτες και γι' αυτό το ύφος του είναι απλό και πολύ φιλικό. Είναι έντονα τα συναισθήματα (απορία, αγανάκτηση, απόγνωση) που εκφράζει ο μαθητής, ο οποίος αισθάνεται να ασφυκτιά από τα προβλήματα που προκύπτουν από τις απαιτήσεις του σχολείου και την έλλειψη του ελεύθερου χρόνου. Τα ερωτηματικά και τα θαυμαστικά, λοιπόν, δίνουν στο κείμενο ζωντάνια και το κάνουν πιο άμεσο και οικείο στον αναγνώστη.

Δ. Λεξιλόγιο

Θεματικό λεξιλόγιο: «Επικοινωνία»

λέξη/λέξεις της ίδιας ετυμολογικής οικογένειας	σημασία	παραδείγματα
επικοινωνώ επικοινωνιολόγος, επικοινωνιολογία, επικοινωνιακός, κοινωνία, κοινωνός, κοινός, ανακοινώνω, αντικοινωνικός	1. αναπτύσσω σχέσεις 2. έρχομαι σε προσωπική ή άηλου είδους επαφή με άηλον, ανταλλάσσω μηνύματα 3. συγκοινωνώ (για χώρους, δοχεία κτλ.)	• Δεν μπορώ να επικοινωνήσω με τους γείτονές μου. • Επικοινωνήσαμε μαζί του και τακτοποιήσαμε την υπόθεση που είχαμε σε εκκρεμότητα. • Τα δύο καταστήματα επικοινωνούν μεταξύ τους στο πίσω μέρος.
γλώσσα γλωσσάριο, γλωσσικός, γλωσσοδέτης, γλωσσομάθεια, γλωσσολογία, γλωσσοπλάστης, γλωσσοφαγία, αλληλόγλωσσος, δίγλωσσος, ξενόγλωσσος, πολύγλωσσος, υπογλώσσος, φαρμακόγλωσσος	1. μυώδες όργανο μέσα στο στόμα που βοηθά στην ομιλία, στη γεύση, στη μάσηση και κατάποση των τροφών 2. ό,τι μοιάζει με το σχήμα της γλώσσας 3. το σύνολο των λέξεων και φράσεων που χρησιμοποιεί ένας λαός ή ομάδα ανθρώπων για να συνεννοείται γραπτά ή προφορικά 4. λόγος, ομιλία 5. ύφος, εκφραστικός τρόπος 6. κάθε μέσο για έκφραση ή συνεννόηση 7. αυθάδεια, αθυροστομία, φηβαρία	• Διψούσα τόσο πολύ, που στέγνωσε κι η γλώσσα μου. • Η γλώσσα του παπουτσιού, η πύρινη γλώσσα. • Η αγγλική γλώσσα, η αρχαία ελληνική γλώσσα, η μητρική γλώσσα • Μπερδεύεται η γλώσσα του. • Η γλώσσα του κειμένου έχει πολλή στοιχεία του κρητικού ιδιώματος. • Η γλώσσα του σώματος, η γλώσσα της μουσικής. • Βγάζω γλώσσα. Μάηλιασε η γλώσσα μου. Έχω μακριά γλώσσα.

λέξη/λέξεις της ίδιας ετυμολογικής οικογένειας	σημασία	παραδείγματα
λόγος λογάς, λογείο, λόγιος, λογική, λογισμός, λογιστής, λογογράφος, λογοδοσία, λογοθεραπεία, λογοκλοπή, λογοκρίνω, λογομαχώ, λογοτεχνία, λογότυπος, λογοφέρνω, λογοδιάρροια	1. η ικανότητα του ανθρώπου να μιλάει και να διατυπώνει τη σκέψη του 2. σύστημα έκφρασης και επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων 3. κουβέντα, φράση, λέξη 4. λογοτεχνία, δημιουργία αισθητικού αποτελέσματος 5. ομιλία μπροστά σε ακροατήριο 6. φήμη, διάδοση 7. αντιλογία, αντίρρηση 8. νουθεσία, συμβουλή 9. διαβεβαίωση, εγγύηση, υπόσχεση 10. αιτία 11. σκοπός 12. η διανοητική ικανότητα του ανθρώπου, λογική 13. η διδασκαλία, το κήρυγμα 14. σχέση μεταξύ δύο ποσοτήτων ή μεγεθών, η οποία εκφράζει ένα πηλίκιο	• Ο λόγος διαχωρίζει τον άνθρωπο από τα ζώα. • Ο γραπτός και ο προφορικός λόγος. • Μου είπε πικρά λόγια πριν φύγει. • Ποιητικός λόγος, πεζός λόγος. • Στην εθνική γιορτή, η καθηγήτρια εκφώνησε έναν σύντομο λόγο. • Να ενεργείς χωρίς ν' ακούς τα λόγια του κόσμου. • Δε δέχομαι ούτε λόγο γι' αυτή την υπόθεση. • Άκουσε τον λόγο που του είπα και πέτυχε. • Βαστώ πάντα τον λόγο μου στις συμφωνίες. • Είναι συγκινημένοι για προσωπικούς λόγους. • Ταξίδεψε για επαγγελματικούς λόγους. • Αυτό υποδεικνύει ο ορθός λόγος. • Ο λόγος του Θεού. • Η πυκνότητα ενός σώματος είναι ίση με τον λόγο της μάζας του προς τον αντίστοιχο όγκο.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Κώδικες

Γραπτός λόγος – Γλωσσικός κώδικας	Σημεία του κώδικα
Κώδικας μαθηματικών	Λέξεις Αριθμοί και σύμβολα μαθηματικών
Κώδικας χημείας	Σύμβολα χημείας
Κώδικας μουσικής	Νότες, μουσικός οπλισμός (δίεση, κλειδί Σολ, πεντάγραμμο κτλ.)
Κώδικας ζωγραφικής	Χρώματα, σχήματα
Κώδικας των χαρτών	Χρώματα, σχήματα, λέξεις
Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας	Σήματα, διαγραμμίσεις οδών, φωτεινοί σηματοδότες
Κώδικας ζωδίων	Ζωδιακά σύμβολα

2. Επικοινωνία, επικοινωνιακός, επικοινωνιολόγος, επικοινωνιολογία, επικοινωνιολογικός, τηλεπικοινωνία, τηλεπικοινωνιακός, ενδοεπικοινωνία, ραδιοεπικοινωνία.

- Ήρθαν σε επικοινωνία με τον ειδικό, για να ζητήσουν τη συμβουλή του. Η καταιγίδα δημιούργησε προβλήματα στο τηλεπικοινωνιακό δίκτυο.
- Συγκοινωνία, συγκοινωνιακός, συγκοινωνιολόγος, συγκοινωνιολογία, συγκοινωνιολογικός, συγκοινωνούντα (δοχεία), (Υπουργείο) Συγκοινωνιών.

3.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΘΕΤΙΚΑ – ΑΡΝΗΤΙΚΑ

είμαι

χαρούμενος, ευχαριστημένος, ανυπόμονος, ενθουσιασμένος, αισιόδοξος, ανήσυχος, περίεργος, συγχυσμένος, διστακτικός, έκπληκτος, ξαφνιασμένος (ευχάριστα ή δυσάρεστα), απογοητευμένος, ασφαλής.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΘΕΤΙΚΑ – ΑΡΝΗΤΙΚΑ	
νιώθω	χαρά, ευχαρίστηση, ανυπομονησία, ενθουσιασμό, αγωνία, αισιοδοξία, ανησυχία, περιέργεια, σύγχυση, δισταγμός, έκπληξη, ξάφνιασμα, απογοήτευση, μοναξιά, απομόνωση, ασφάλεια.
χαίρομαι, ανυπομονώ, ενθουσιάζομαι, ενθαρρύνομαι, αισιοδοξώ, αγωνιώ, φοβάμαι, αποθαρρύνομαι, αποκαρδιώνομαι, ανησυχώ, διστάζω, εκπλησσομαι, ξαφνιάζομαι, απογοιτεύομαι.	

Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 23]

1. Στο κείμενο 8 ο μαθητής χρησιμοποίησε τον κώδικα των μαθηματικών και τον κώδικα της ζωγραφικής.
 - Το σκίτσο στο τέλος της άσκησης δείχνει έναν άνθρωπο, προφανώς τον μαθητή που το ζωγράφισε, κρεμασμένο από ένα σύμβολο των μαθηματικών (τη ρίζα). Οι πράξεις του δεν κατέληξαν πουθενά, δεν μπόρεσε να λύσει την άσκηση και με το σκίτσο δηλώνει την απογοήτευσή του και το αίσθημα αποτυχίας που νιώθει.
2.
 - Τα συνθήματα είναι γραμμένα στον γλωσσικό κώδικα, το πρώτο στα νέα ελληνικά, το δεύτερο στα αρχαία ελληνικά.
 - Το δεύτερο σύνθημα εννοεί ότι η παιδεία πρέπει να είναι η πρώτη προτεραιότητα του κράτους.
 - Ο κύριος που κοιτάζει το σύνθημα μιλά στον γλωσσικό κώδικα, αλλήλ στη λατινική γλώσσα.
 - Ένας κύριος κοιτάζει τα συνθήματα που είναι γραμμένα στα νέα και αρχαία ελληνικά, αλλήλ δεν μπορεί να τα διαβάσει, γιατί εκείνος μιλάει άλλη γλώσσα (λατινικά). Διαπιστώνει ότι τα συνθήματα δε διαβάζονται, γιατί είναι γραμμένα στα ελληνικά, μια άγνωστη σε αυτόν μορφή της γλώσσας. Το αστείο σε αυτή τη γελοιογραφία είναι ότι και

η γλώσσα που μιλά ο ίδιος δε μιλιέται πια, άρα είναι και αυτή ακατανόητη στους περισσότερους ανθρώπους. Το μήνυμα λοιπόν είναι μια διαμαρτυρία για τη στασιμότητα της εκπαίδευσης και τον μη εκσυγχρονισμό της.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 24]

1. Από τους λαούς της **Μεσοποταμίας**, πρώτοι οι **Σουμέριοι** την 4η χιλιετία π.Χ. χρησιμοποίησαν τη **σφηνοειδή** γραφή, που πήρε το όνομά της από το τριγωνικό αποτύπωμα σαν σφήνα που άφηνε η γραφίδα πάνω στον μαλακό πηλό, όπου έγραφαν. Η γραφή αυτή είναι ένα επίτευγμά τους, το οποίο αργότερα χρησιμοποίησαν πολλοί λαοί που έζησαν στη Μεσοποταμία και την ευρύτερη περιοχή (Χετταίοι, Ελ람ίτες κ.ά.).

Η σφηνοειδής ήταν μία ευπροσάρμοστη γραφή που χρησιμοποιούσαν διαφορετικοί άνθρωποι για διαφορετικές γλώσσες. Τα σύμβολα τοποθετούνταν με διάφορους τρόπους για την απεικόνιση γλωσσών όπως η ακκαδική, η αρχαία περσική και η ελλαμική, ή αυτό το σουμεριακό κείμενο.

[Ιστορία της γραφής, μτφρ. Mariza Lavda, Ερευνητές, 1997]

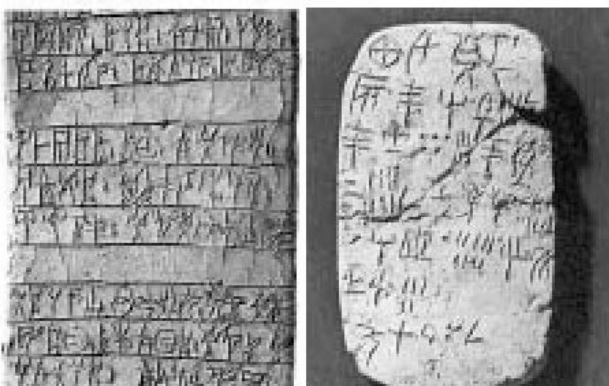
- Οι **Αιγύπτιοι** επινόησαν από την 4η χιλιετία π.Χ. μια γραφή που αποτελούνταν από εικόνες (πουλιά, μέρη του σώματος και καθημερινά αντικείμενα) και ονομάστηκε **ιερογλυφικά**. Κάθε εικόνα μπορεί να αποδίδει μία λέξη ή έναν ήχο. Οι γραφείς κατέγραφαν σε πάπυρους τα έργα των φαραώ, αλλά και οι τοίχοι των μνημείων (ναών και τάφων) είναι γεμάτοι από ιερογλυφικά κείμενα.

Τα ιερογλυφικά ερμηνεύτηκαν χάρη στη στήλη της Ροζέτας: ένα ευχαριστήριο σημείωμα προς κάποιον ηγεμόνα της Αιγύπτου, γραμμένο σε τρία είδη γραφής: ιερογλυφικά, απλοποιημένα ιερογλυφικά της ελληνιστικής περιόδου και ελληνικά. Ο Γάλλος αιγυπτιολόγος Ζ.Φ. Σαμπολιόν αποκρυπτογράφησε τα ιερογλυφικά, αφού σύγκρινε τα βασι-

ηικά ονόματα στις τρεις γραφές και με βάση την ελληνική ανακάλυψε τι σήμαιναν τα υπόλοιπα σύμβολα.

- Η μεγάλη συμβολή των **Φοινίκων** στην εξέλιξη της ιστορίας είναι η εφεύρεση του **αλφάβητου**. Ονομάστηκε έτσι επειδή τα δύο πρώτα σύμβολα ήταν το άλφα και το βήτα. Το πλεονέκτημα του αλφάβητου ήταν ότι κάθε σύμβολο απέδιδε έναν ήχο (οι γραφές των άλλων λαών της Εγγύς Ανατολής απέδιδαν ιδέες ή συλλαβές). Το φοινικικό αλφάβητο αποτελούνταν από 22 σύμφωνα. Από τους Φοίνικες το πήραν οι Έλληνες στα τέλη του 9ου αι. π.Χ. και, αφού το τροποποίησαν, το μετέδωσαν στους άλλους λαούς της Ευρώπης. Από αυτό **προήλθαν το ελληνικό, το λατινικό και το κυριλλικό αλφάβητο**, που χρησιμοποιούνται σήμερα για όλες τις γλώσσες της Ευρώπης.
- Οι Μινωίτες χρησιμοποίησαν αρχικά (γύρω στο 1700 π.Χ.) μια ιερογλυφική γραφή, όπως φαίνεται στον Δίσκο της Φαιστού, και αργότερα μια πιο απλοποιημένη, τη **Γραμμική Α**. Η γραφή αυτή ήταν συλλαβική, δηλαδή κάθε σημείο αντιστοιχούσε σε μία συλλαβή. Έχει βρεθεί πάνω σε αγγεία και πινακίδες. Καμία από τις δύο γραφές δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί. Από το 1450 π.Χ. χρησιμοποιήθηκε στην Κνωσό μια γραφή που μοιάζει με τη Γραμμική Α, η **Γραμμική Β**. Πρόκειται για συλλαβική γραφή, όπως και η Γραμμική Α, και χρησιμοποιήθηκε από ειδικευμένους γραφείς στα ανάκτορα. Όταν αποκρυπτογραφήθηκε από τους Άγγλους Βέντρικ και Τσάντγουικ, φάνηκε ότι απεικόνιζε την ελληνική γλώσσα των Μυκηναίων, γεγονός που επιβεβαίωσε την ελληνικότητα του μυκηναϊκού πολιτισμού.

Πινακίδα από την Αγία Τριάδα
Κρήτης: Γραμμική Α

2. Η επιστολή που θα γραφεί από τους μαθητές είναι προτιμότερο να μην καταλαμβάνει περισσότερο από δύο παραγράφους. Παρακάτω δίνεται ένα σχεδιάγραμμα το οποίο θα βοηθήσει στη σύνταξη αυτής της επιστολής:

Ημερομηνία
Αθήνα, 28/9/06

Προσφώνηση

(Αγαπημένε μου φίλε, Ελένη μου...)

Α' παράγραφος

Εντυπώσεις από

- ♦ το κτίριο (μέγεθος, χρώμα, διάταξη αιθουσών – αυλής)
- ♦ τους μαθητές (γνωστοί, φιλικοί, ενδιαφέροντες ή το αντίθετο)
- ♦ τους καθηγητές (αυστηροί, συμπαθητικοί, τυπικοί ή το αντίθετο)

Β' παράγραφος

- ♦ σκέψεις (κάτι που μας έκανε εντύπωση)
- ♦ συναισθήματα (προσμονή, ανησυχία, περιέργεια, αγωνία, χαρά)

Αποφώνηση

(Με πολλή αγάπη, Φιλιά, Θα σε δω σύντομα...)

Υπογραφή
(Η φίλη σου / Ο φίλος σου)

Πρόσθετα αναπτυγμένα θέματα

1. Η πρώτη μέρα του σχολικού έτους με τα μάτια της γιαγιάς μου που παρακολουθεί από το παράθυρό της.

Είμαι χαρούμενη εδώ και πολύ καιρό, γιατί σήμερα είναι μια ξεχωριστή μέρα: αρχίζει το σχολείο. Αυτό σημαίνει ότι το εδώ και τρεις μήνες βιωπηλό κτίριο απέναντί μου θα γεμίσει παιδικές φωνές. Έχω στηθεί από νωρίς στο παράθυρό μου και κοιτώ. Οι πρώτοι μαθητές δειλά δειλά ετρίβουν από τη χωνία και φτάνουν στην ανοικτή καγκελόπορτα. Σιγά σιγά καταφτάνουν κι άλλοι. Αρχίζουν οι αγκαλιές, τα φιλιά μεταξύ των κοριτσιών. Τα αγόρια χτυπούν τις παλάμες τους επιδοκιμαστικά, χωρίς να εξωτερικεύουν τον ενθουσιασμό τους που ξαναβρίσκουν τους παλιούς τους φίλους. Σύντομα, σχηματίζονται παρέες μικρές και μεγάλες από παιδιά, ακούγονται γέλια, δυνατά καλωσορίσματα, έντονες συζητήσεις, φωνές παντού. Άλλοι παραμένουν στις εκάλες, ενώ πολλοί μπαίνουν στο προαύλιο. Στην άκρη της πόρτας δυο τρία παιδιά στέκονται μόνα τους. Φαίνονται διστακτικά και βοραρά, αμίλητα. Είναι τα μικρά που έρχονται για πρώτη φορά σ' αυτό το σχολείο. Όμως χρήχαρα κι αυτά συναντούν τους συμμαθητές τους από το δημοτικό και το γέλιο διαχράφεται στα χείλη τους. Η προσέλευση συνεχίζεται πιο πυκνή, καθώς πλησιάζει η ώρα του αθιασμού. Τέλος, το κουδούνι χτυπά και όλοι συνωστίζονται να περάσουν την πόρτα και να βρουν τη βειρά τους στο τμήμα τους. Μου μεταδίδουν τη χαρά και τον ενθουσιασμό τους, καθώς εκέφτομαι ότι την επόμενη χρονιά θα βλέπω και τον δικό μου εχχονό, που θα φοιτήσει στην Α' τάξη του γυμνασίου.

2. Να γράψετε μία παράγραφο στην οποία να περιγράψετε στον αδεηφό σας τις σχέσεις σας και τα συναισθήματά σας για τους καινούριους συμμαθητές σας, μερικές μέρες μετά την έναρξη των μαθημάτων.

Πριν ξεκινήσει το σχολείο είχα άχκος μήπως δε βρω παρέες φέτος στο σχολείο, καθώς λίχοι από το δημοτικό έρχονταν στο ίδιο γυμνάσιο με μένα. Ευτυχώς, θα ήμουν μαζί με τον καλύτερο φίλο μου. Πήχαμε λοιπόν μαζί την πρώτη μέρα στο σχολείο και εκεί το άχκος μου μεγάλωσε, τα παιδιά μού φάνηκαν πάρα πολλά και ξένα. Συνάντησα όμως κάποιους γνωστούς μου από τη χειτονιά που μου γνώριαν δικούς τους φίλους. Έτσι, από τις πρώτες μέρες στα διαλέμματα βρισκόμασταν μια παρέα μαθητών της Πρώτης και παίζαμε. Επίσης, στο τμήμα μου υπήρχαν πολλά

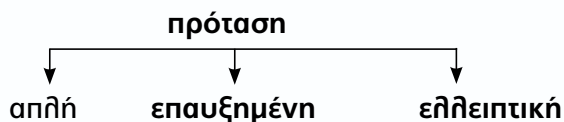
συμπαθητικά παιδιά με τα οποία άρχισα να μιλάω. Τελικά, το περιβάλλον μου φάνηκε φιλικό πολύ σύντομα και τώρα χαίρομαι κάθε πρωί που συναντώ στο σχολείο τους νέους φίλους μου.

Διαθεματική εργασία του σχολικού βιβλίου

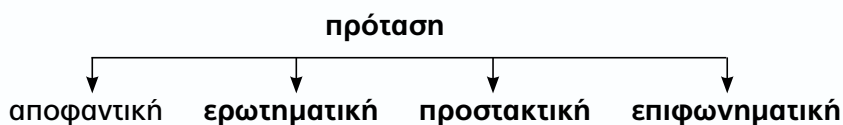
- Εφοδιαστείτε με φωτογραφικές μηχανές και πολλή όρεξη και χωριστείτε σε 3 ομάδες:
 - ♦ η 1η ομάδα θα φωτογραφίσει το κτίριο του σχολείου εξωτερικά και το προαύλιο (κτίριο: την εξωτερική όψη από κάθε πλευρά, προαύλιο: τον χώρο περιπάτου, τα γήπεδα ποδοσφαίρου, βόλβει, μπάσκετ, τις βρύσες, τους κάδους απορριμμάτων, τα φυτά, τα δέντρα)·
 - ♦ η 2η ομάδα θα φωτογραφίσει τις αίθουσες διδασκαλίας (την τάξη του τμήματος, το εργαστήριο της Πληροφορικής, της Τεχνολογίας, την αίθουσα της Μουσικής, το εργαστήριο της Φυσικής-Χημείας)·
 - ♦ η 3η ομάδα θα φωτογραφίσει τους άηλους εσωτερικούς χώρους (τους διαδρόμους, το γραφείο του διευθυντή και των καθηγητών, τη βιβλιοθήκη, τον εσωτερικό χώρο με πάγκους, το κυλικείο, το αμφιθέατρο).
- Επιλέξτε τις καλύτερες και πιο αντιπροσωπευτικές φωτογραφίες από αυτές που εμφανίσате. Καλό θα είναι να κρατήσετε τουλάχιστον μία φωτογραφία για κάθε χώρο που ανήκει στη δικαιοδοσία της ομάδας σας.
- Κάτω από κάθε φωτογραφία να γράψετε μια σύντομη περιγραφή που θα συνοδεύεται από τον δικό σας σχολιασμό.

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ **ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ** Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ▾

- 🔥 – Επικοινωνία είναι η ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ του πομπού και του δέκτη.
 - Για να επιτευχθεί επικοινωνία, χρειάζεται ένας κοινός κώδικας.
 - Η γλωσσική επικοινωνία επηρεάζεται από το μέσο που χρησιμοποιούμε για να επικοινωνήσουμε.
- 🔥 Υπάρχουν διάφορα είδη προτάσεων:
 - α. Ανάλογα με τα συστατικά τους:

- β. Ανάλογα με τη σημασία τους:

- 🔥 Κάντε τις σωστές αντιστοιχίσεις:

αποφαντικές	→	τελεία
ερωτηματικές	→	ερωτηματικό
επιφωνηματικές	→	θαυμαστικό
προστακτικές	→	τελεία

Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών

Επικοινωνία – Κώδικες επικοινωνίας – Είδη προτάσεων

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 [Στο σχολείο]

1. Στο σκίτσο μιλάει ο διευθυντής του σχολείου ή κάποιος από τους καθηγητές.
 2. Απευθύνεται στους μαθητές του σχολείου.
 3. Τους ανακοινώνει ότι θα πάνε εκδρομή.
 4. Διατυπώνει αυτό που τους λήξει με επιφωνηματική πρόταση.
 5. Οι ακροατές του τον καταλαβαίνουν.
- Εμείς το γνωρίζουμε αυτό, γιατί οι μαθητές στο σκίτσο πανηγυρίζουν, γελούν και σηκώνουν ψηλά τα χέρια χαρούμενοι.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2 [Το διαγώνισμα]

1. Στο απόσπασμα μιλάει ο καθηγητής των Μαθηματικών, ο κύριος Ευαγγέλιου.
- Τα ακριβή του λόγια είναι τα εξής:
«Θα σας υπαγορεύσω την εκφώνηση του προβλήματος. Όπως σας είπα, θέλω να προσέξετε πολύ. Φαίνεται απλό και είναι απλό. Αλλά χρειάζεται σκέψη. Λοιπόν, αρχίζουμε: "Ένα ορθογώνιο τρίγωνο ΑΒΓ – Γ = ορθή γωνία– κινείται ούτως ώστε η κορυφή του Α να διαγράφει την ευθεία Οχ και η κορυφή του Β την Οψ..."», «Έχετε μία ώρα» και «Γιάννη, μάζεψε τις κόλλες, σε παρακαλώ».
- Τις δύο πρώτες φορές απευθύνεται σε όλους τους μαθητές της τάξης και την τελευταία σε έναν μόνο μαθητή, τον Γιάννη.
2. Ο ομιλητής χρησιμοποιεί τον γλωσσικό κώδικα και τον κώδικα των μαθηματικών.
3. Η πρόταση είναι επαυξημένη, γιατί περιέχει και τις λέξεις του *προβλήματος*, που μπορούν να παραλειφθούν, και ελλειπτική, γιατί λείπει το υποκείμενο «εγώ».

4. Το ύφος των λόγων του ομιλητή είναι αυστηρό, σοβαρό και συμβουλευτικό. Δεν αφήνει περιθώρια ερωτήσεων και αμφισβήτησης στους μαθητές. Το ύφος του δηλώνει και την απόσταση που τους χωρίζει. Εκείνος ορίζει τους κανόνες και οι μαθητές τους ακολουθούν.
- Οι προτάσεις που χρησιμοποιεί είναι αποφαντικές και σύντομες, π.χ. *Θα σας υπαγορεύσω την εκφώνηση του προβλήματος. Έχετε μία ώρα.* Η τελευταία μάλιστα είναι προστακτική: *Γιάννη, μάζεψε τις κόλλες.*
5. ● Γιάννη, μαζεύεις τις κόλλες, σε παρακαλώ;
- Η ερωτηματική πρόταση εκφράζει περισσότερη ευγένεια και οικειότητα.
 - Σημαίνει ότι ακριβώς και η εκδοχή του κειμένου.
 - Ο ομιλητής προτίμησε την πρώτη εκδοχή (του κειμένου), για να διατηρήσει την αυστηρότητά του και κάποια απόσταση από τους μαθητές.
6. – Ορίστε οι κόλλες, κύριε.
- Είναι όλες συγκεντρωμένες;
 - Μάλιστα, κύριε.
 - Ευχαριστώ, παιδί μου.

Εναλλακτικά:

- Δύσκολο ήταν το πρόβλημα!
- Εγώ δεν πρόλαβα να το τελειώσω. Εσείς;
- Εγώ το έλυσα, αηλιά δεν είμαι σίγουρος ότι είναι σωστό.
- Σοβαρά μιλάς; Ούτε να το αρχίσω δεν μπόρεσα!
- Υπάρχει κανείς τελικά που να είναι σίγουρος ότι το έλυσε σωστά;

7. α. Άγνωστη τύχη στα Μαθηματικά!

- β. – Δεν ξέρω καθόλου αν έγραψα καλά στα Μαθηματικά. Τι βαθμό θα μου βάλει άραγε;
- γ. – Κύριε, μπορείτε να μου πείτε, σας παρακαλώ, πώς λύνεται το πρόβλημα, γιατί δεν ξέρω αν το έλυσα σωστά;
- δ. – Γράψαμε σήμερα διαγώνισμα στα Μαθηματικά και δεν ξέρω αν έγραψα καλά. Φοβάμαι μήπως μου κατεβάσει τον βαθμό στο τετράμηνο.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3 Λεξικό χειρονομιών: Μιλάω με τα χέρια, ακούω με τα μάτια

1. Το κείμενο το έχουν γράψει οι μαθητές του 14ου Γυμνασίου Περιστερίου που είναι υπεύθυνοι για το ηλεκτρονικό περιοδικό ή και μέλη της ομάδας των μαθητών η οποία έχει αναλάβει να δημιουργήσει το λεξικό χειρονομιών.
 - Απευθύνονται σε όσους διαβάζουν το ηλεκτρονικό περιοδικό του 14ου Γυμνασίου, κυρίως δηλαδή στους μαθητές άλλων σχολείων που επισκέπτονται την ιστοσελίδα του συγκεκριμένου σχολείου.
 - Σκοπό έχουν να ενημερώσουν και να κινήσουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών του διαδικτύου σχετικά με τον πολιτισμό και τη συμπεριφορά των ανθρώπων διαφορετικών χωρών. Έτσι ελπίζουν ότι θα προκαλέσουν την αφορμή για μια συζήτηση με θέμα τις διαφορετικές κουητούρες των δύο λαών (Ελλάδας και Ισραήλ) ή και άλλες παρόμοιες δραστηριότητες. Για αυτό τον σκοπό σκέφτονται να παρουσιάσουν όλη την εργασία τους σε CD-ROM.
2. Οι εικόνες αναφέρονται στη **μιμώγλωση**.
 - Αυτό τον κώδικα τον χρησιμοποιούμε καθημερινά και είναι γνωστός σε όλους.
 - Τον χρησιμοποιούμε π.χ. για να επικοινωνήσουμε με κάποιον που τον βλέπουμε από μακριά, όταν θέλουμε να επικοινωνήσουμε μόνο με έναν χωρίς να μας ακούσουν οι άλλοι άνθρωποι που βρίσκονται γύρω μας ή όταν υπάρχει φασαρία και δεν μπορούμε να ακούσουμε ο ένας τον άλλο.
3. Οι μαθητές θέλουν να δημιουργήσουν ένα λεξικό χειρονομιών που είναι χαρακτηριστικές και συνηθισμένες σε καθεμιά από τις δύο χώρες (Ελλάδα και Ισραήλ). Το λεξικό θα περιλαμβάνει φωτογραφίες με εκφράσεις και κινήσεις του σώματος και του προσώπου που θα δηλώνουν συγκεκριμένες ηλεκτικές φράσεις. Επίσης, θα περιλαμβάνει πληροφορίες για την προέλευσή τους (ιστορικές και πολιτιστικές ρίζες των χειρονομιών). Έτσι, επειδή κάθε λαός χρησιμοποιεί διαφορετικές χειρονομίες για κάθε έκφραση, οι μαθητές θα γνωρίσουν τον πολιτισμό των άλλων και θα διαπιστώσουν τις διαφορές στην κουητούρα των δύο λαών.

4. Ενδεικτικά:

α. Η φωτογραφία στην πάνω αριστερή γωνία εικονίζει ένα πρόσωπο που φέρνει τον δείκτη του χεριού του κάθετα στα κλειστά χείλη του. Στη δική μας κουητούρα η κίνηση αυτή σημαίνει: «Σιωπή».

β. Η τρίτη φωτογραφία πάνω αριστερά δείχνει ένα αγόρι που πλησιάζει το μικρό δάχτυλο του χεριού του στο στόμα με την παλάμη κλειστή δίπλα στο κεφάλι και πιθανόν ο αντίχειρας φτάνει στο αυτί του. Για μας η κίνηση αυτή σημαίνει: «Πάρε με τηλέφωνο» ή «Θα σε πάρω τηλέφωνο».

γ. Η πέμπτη φωτογραφία της αριστερής κάθετης στήλης εικονίζει ένα χέρι με κλειστή παλάμη και τον αντίχειρα τεντωμένο και στραμμένο προς τα κάτω. Για μας η κίνηση αυτή σημαίνει: «Ηττα» ή «Αποτυχία».

5. ● **Θαυμασμός:** α) με επιρρήματα, επιφωνηματικές προτάσεις ή επιφωνήματα, π.χ. Υπέροχα!, Τι ωραία!, Ουάου!, β) συνήθως ανοίγοντας το στόμα και σηκώνοντας τα φρύδια ψηλά ή σφυρίζοντας, γ) χτυπώντας παλαμάκια.
- **Απέχθεια:** α) με επιρρήματα, επιφωνήματα ή επιφωνηματικές προτάσεις, π.χ. Ανδία! Μπλιαχ!, β) ζαρώνοντας τα χαρακτηριστικά του προσώπου μας και βγάζοντας τη γλώσσα, γ) κουνώντας τον καρπό μας ανάστροφα προς τα εμπρός (σαν να διώχνουμε κάτι μακριά μας).
- **Συμφωνία:** α) με επιρρήματα, επιφωνήματα ή προτάσεις, π.χ. Ναι, Ωραία! Πάμε, β) κουνώντας το κεφάλι προς τα κάτω, γ) με κλειστή παλάμη και τον αντίχειρα τεντωμένο προς τα πάνω.
- **Διαφωνία:** α) με επιρρήματα, επιφωνήματα ή προτάσεις, π.χ. Όχι, Αποκλείεται! Δεν μπορώ, β) κουνώντας το κεφάλι δεξιά αριστερά ή σηκώνοντας τα φρύδια, γ) κουνώντας τον δείκτη του χεριού μας δεξιά αριστερά.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4 [Οι βροχοπτώσεις στην Ελλάδα]

1. Χρησιμοποιούνται ο κώδικας των χαρτών, της μετεωρολογίας και ο γλωσσικός κώδικας στο υπόμνημα κάτω αριστερά.
2. Ένα κείμενο στο οποίο χρησιμοποιείται μόνο ο γλωσσικός κώδικας δεν μπορεί να περιέχει όλες τις λεπτομέρειες που αποδίδει ο χάρτης με τα σχήματα και τα χρώματα. Ενδεικτικά μόνο μπορούμε να αναφέρουμε:

Το μεγαλύτερο ποσοστό βροχοπτώσεων δέχονται η Ήπειρος, τα νησιά του Ιονίου πελάγους, η ορεινή δυτική Στερεά Ελλάδα, η κεντρική Πελοπόννησος, η δυτική Κρήτη, το βόρειο τμήμα της Θράκης και της ανατολικής Μακεδονίας. Βροχοπτώσεις κάτω από 400-600 χιλιοστά δέχονται μερικά μέρη της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, σχεδόν ολόκληρη η ανατολική Στερεά Ελλάδα, αλλιώς και το δυτικό κομμάτι της Αιτωλοακαρνανίας, μερικά μέρη της Πελοποννήσου, κάποια νησιά του βόρειου Αιγαίου, οι Κυκλάδες και η ανατολική Κρήτη. Ελάχιστες βροχοπτώσεις δέχονται η Αττική και η περιοχή της Τροιζηνίας στην Πελοπόννησο.

- Σαφώς ο χάρτης είναι πιο ελκυστικός και κατανοητός, γιατί ένα κείμενο δεν μπορεί να αποδώσει όλες τις λεπτομέρειες που δείχνει ο χάρτης ανά περιοχή και γίνεται κουραστικό, εφόσον πρέπει να αναλύσει με πολλή πολλή αυτά τα οποία στον χάρτη φαίνονται με μία ματιά. Επιπλέον, στον χάρτη είναι δυνατό κανείς να εντοπίσει αμέσως την περιοχή και την πυκνότητα των βροχοπτώσεων που αυτή δέχεται, ενώ θα πρέπει να διαβάσει όλο το κείμενο για να βρει το συγκεκριμένο σημείο που τον ενδιαφέρει.
 - Για τους παραπάνω λόγους, οι συγγραφείς του σχολικού βιβλίου της Γεωγραφίας προτίμησαν τον χάρτη από το κείμενο.
3. Στο κείμενο δεν υπάρχουν ούτε ερωτηματικές ούτε επιφωνηματικές προτάσεις, γιατί είναι ενημερωτικό και δεν εκφράζει απορίες και συναισθήματα. Επομένως όλες οι προτάσεις είναι αποφαντικές.

ΚΕΙΜΕΝΟ 5 [«Τι ώρα είναι;»]

1. Στο πρώτο σκίτσο πομπός είναι αυτός που ρωτάει την ώρα και δέκτης αυτός που τον κοιτά με απορία.

2. Η γλωσσική επικοινωνία είναι ανεπιτυχής, γιατί δε μιλούν την ίδια γλώσσα.
3. Καταφέρνουν να επικοινωνήσουν με χειρονομίες, δηλαδή με τη μιμό-γλώσσα που είναι «περισσότερο διεθνής» γλώσσα.

ΚΕΙΜΕΝΟ 6 [Αφίσα της Unicef]

1. Το μήνυμα του κειμένου είναι η υπεράσπιση της ειρήνης.
 - Εκτός από τον λόγο χρησιμοποιούνται και σκίτσα, καθώς και το σήμα της ειρήνης και της Unicef.
2. Οι δύο προτάσεις είναι οι εξής: *Μην κλέβετε τα όνειρά μου!* και *Σταματήστε τους πολέμους τώρα!*
 - Και οι δύο προτάσεις είναι επαυξημένες. Εκτός από τα βασικά στοιχεία τους, στην πρώτη υπάρχει ο προσδιορισμός *μου* που δηλώνει κτήση και στη δεύτερη το χρονικό επίρρημα *τώρα*.
3. Οι επιφωνηματικές προτάσεις *Μην κλέβετε τα όνειρά μου!* και *Σταματήστε τους πολέμους τώρα!* εκφράζουν την επιτακτική ανάγκη και επιθυμία των παιδιών να σταματήσουν αμέσως οι πόλεμοι.

Ασκήσεις – δραστηριότητες

1. α. – *Μείνε λίγο ώρα ακόμα!* : επιφωνηματική, καταφατική
 – *Μπορείς / να μείνεις;* : ερωτηματική, καταφατική / αποφαντική, καταφατική
 – *Θα ήθελα / να μείνεις.* : αποφαντική, καταφατική / αποφαντική, καταφατική
 – *Γιατί δε μένεις λίγο ακόμα;* : ερωτηματική, αρνητική
 – *Αν σου ζητούσα / να μείνεις;* : ερωτηματική, καταφατική / αποφαντική, καταφατική
 – *Αν δε μείνεις / θα στεναχωρηθώ.* : αποφαντική, αρνητική / αποφαντική, καταφατική
 – *Φεύγεις; / Τι κρίμα!* : ερωτηματική, καταφατική / επιφωνηματική, καταφατική
 – *Γιατί, μωρέ, δεν κάθεται λίγο ακόμα;* : ερωτηματική, αρνητική

- Εσύ πάντα φεύγεις νωρίς.: αποφαντική, καταφατική
- Θέλεις / να δούμε την αγαπημένη σου ταινία; : ερωτηματική, καταφατική / αποφαντική, καταφατική
- Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, μπορεί μια πρόταση να είναι δύο ειδών, π.χ. ερωτηματική και καταφατική.
- β. Στις τέσσερις τελευταίες προτάσεις δεν υπάρχει το ρήμα μένω.
- γ. Σε έναν φίλο μας: *Μείνε λίγη ώρα ακόμα! / Γιατί δε μένεις λίγο ακόμα; / Γιατί, μωρέ, δεν κάθεται λίγο ακόμα; / Θέλεις να δούμε την αγαπημένη σου ταινία; Στον μεγάλο αδερφό μας: Μείνε λίγη ώρα ακόμα! / Αν δε μένεις, θα στεναχωρηθώ. / Εσύ πάντα φεύγεις νωρίς.*
Στον αγαπημένο μας θείο ή τον νονό μας: *Μπορείς να μένεις; / Θα ήθελα να μένεις. / Αν σου ζητούσα να μένεις; / Φεύγεις; Τι κρίμα!*
- δ. Ο πιο «πλήγιος» τρόπος είναι η πρόταση: *Θέλεις να δούμε την αγαπημένη σου ταινία;*
Ο πιο ευθύς: *Μείνε λίγη ώρα ακόμα!*

2. 1: β, γ, ε 2: δ 3: α, β, στ 4: δ 5: α, β, ε, στ 6: δ

3. α: Λ β: Σ γ: Λ δ: Σ

Συμπληρωματικές ασκήσεις

Εισαγωγικά κείμενα

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

- 1 Na σημειώσετε τα σημεία της διαδρομής της Άννας από το σπίτι της στο σχολείο.
- 2 Ο Γιώργος σχολιάζει ότι ο καινούριος γυμνασιάρχης είναι πολύ αυστηρός. Ποια στοιχεία από το κείμενο στηρίζουν την άποψή του αυτή;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

- 1 Πώς οι άνθρωποι μετέφεραν τις γνώσεις ο ένας στον άλλο πριν από την ανακάλυψη της γραφής;
- 2 Ποιος λαός επινόησε το πρώτο αλφάβητο, σύμφωνα με το κείμενο, και

ποιοι άλλοι ήλθοι το πήραν και βασίστηκαν σ' αυτό για να δημιουργήσουν το δικό τους;

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Εκτός από τους κώδικες που βλέπετε στο κείμενο 3, ποιους άλλους κώδικες μπορείτε να παρατηρήσετε στο σχολικό περιβάλλον;

Επικοινωνία

1. Να βρείτε το είδος των παρακάτω κωδίκων:

α.

β.

γ.

δ. est modus in rebus
πάν μέτρον ἄριστον

- 2** Στο κείμενο: «Όταν πάμε στο Γυμνάσιο!», σελ. 48, ποιος είναι ο πομπός και ποιος ο δέκτης στον διάλογο της Ρηνούλας με τη Ζωίτσα;

Είδη προτάσεων

- 1** Να μετατρέψετε τις απλές προτάσεις σε επαυξημένες και το αντίστροφο:
- Όλοι ήταν έτοιμοι.
 - Το λεωφορείο αναχώρησε.
 - Ο Πέτρος άνοιξε με προσπάθεια το χαλασμένο παράθυρο.
 - Αγόρασα μια μεγάλη τηλεόραση.
 - Η μαθήτρια είναι επιμελής.
 - Το αυτοκίνητο φρενάρισε απότομα στον δρόμο.
 - Το εστιατόριο προσφέρει και πρωινό.
 - Η τράπεζα βράβευσε τους επιτυχόντες.
 - Ο παππούς χάρισε στον εγγονό του ένα ηλεκτρικό ποδήλατο.
 - Αύριο προβλέπονται βροχές σε όλη τη χώρα.

- 2** Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις με βάση τα συστατικά τους:

Πρόταση	Απλή	Ελλειπτική	Επαυξημένη	Σύνθετη
α. Θέλετε κάτι;				
β. Το σχολείο είναι δημόσιο.				
γ. Το κατάστημα είναι μεγάλο και φωτεινό.				
δ. Η Μαρία έφτασε στο σπίτι.				
ε. Εσύ!				
στ. Το χθεσινό χιόνι ήταν αναπάντεχο.				
ζ. Είμαστε μόνοι.				
η. Ο πατέρας μου έδωσε ένα δώρο.				
θ. Τον συνέλαβαν οι αστυνομικοί.				
ι. Ο πατέρας και η μητέρα είναι κουρασμένοι.				

3 Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις με βάση το περιεχόμενό τους:

Πρόταση	Αποφα- ντική	Ερωτη- ματική	Προστα- κτική	Επιφωνη- ματική
α. Η βροχή τελείωσε.				
β. Φώναξε τον γιατρό αμέσως!				
γ. Γράψε μου σύντομα.				
δ. Ποιος ήλθε χτες;				
ε. Τι έξυπνος που είναι!				
στ. Ούτε λεπτό παραπάνω δε σου διαθέτω!				
ζ. Θα πάμε σινεμά;				
η. Τα μαθήματα είναι πολύ δύσκολα.				

4 Να αφαιρέσετε από τις παρακάτω προτάσεις όσες λέξεις χρειάζεται, ώστε να γίνουν απλές, και να τις γράψετε από κάτω:

α. Το κέντρο της Αθήνας έχει πάντα μεγάλη κίνηση.

.....

β. Η είσοδος είναι κλειστή για το κοινό κάθε Παρασκευή.

.....

γ. Το καλύτερο απόκτημα στη ζωή μας είναι ένας καλός φίλος.

.....

δ. Η μητέρα έτρεξε αμέσως στην πόρτα ανήσυχη.

.....

ε. Οι περισσότεροι μαθητές παρακολουθούσαν το μάθημα με προσοχή.

.....

στ. Όλοι δέχτηκαν με κατανόηση τις προτάσεις μας.

.....

ζ. Ο οικοδεσπότης υποδέχτηκε με χαμόγελο τους επισκέπτες.

.....

η. Σε λίγες μέρες όλα θα διορθωθούν.

.....

θ. Την Παρασκευή εσύ υποδέχτηκες τις φίλες σου στο αεροδρόμιο;

.....

ι. Η αδελφή μου ζήτησε από τον πατέρα μου τριάντα ευρώ παραπάνω από το χαρτζιλίκι της.

.....

5 Να χαρακτηρίσετε κάθε πρόταση με βάση τα συστατικά της (απλή, επαυξημένη, ελλειπτική, σύνθετη), το περιεχόμενο (αποφαντική, ερωτηματική, προστακτική, επιφωνηματική), την ποιότητά της (καταφατική, αρνητική):

Πρόταση	με βάση		
	τα συστατικά	το περιεχόμενο	την ποιότητα
α. Μην αφήσεις το διάβασμα!			
β. Το τραπέζι δεν είναι χαμηλό.			
γ. Η Μαρία γεννήθηκε στην Πάτρα;			
δ. Απομακρυνθείτε από τον γκρεμό.			
ε. Θα έρθει ο Γιώργος;			
στ. Ο πατέρας και η μητέρα λείπουν.			
ζ. Ακούγεται κρότος έκρηξης.			
η. Μην μου πεις!			

ΚΕΙΜΕΝΟ [Όταν πάμε στο Γυμνάσιο!]*

Όταν μαθαίνεις τόσα πράγματα είσαι σίγουρα «μεγάλη», κι αυτό δεν το καταλαβαίνεις μόνο εσύ που μεγαλώνεις, αλλά και οι άλλοι στην οικογένειά σου.

«Έλα, Ρηνούλα, να παίξουμε επισκέψεις!» γκρινιάζει η Ζωίτσα που είναι ακόμα στην τρίτη.

Μα πού καιρός για «επισκέψεις»; Το γυμνάσιο έχει αναστατώσει τη ζωή μου. Δεν είναι μόνο τα καινούρια μαθήματα και τα διαγωνίσματα, αλλά και όλα τα υπόλοιπα που συμβαίνουν στο σώμα μου και στο μυαλό μου και με κάνουν άλλοτε χαρούμενη κι άλλοτε πάλι μελαγχολική.

* Οι τίτλοι σε αγκύλλες είναι επιλογή των συγγραφέων του βιβλίου.

«Δε μ' αγαπάς πια, δε θέλεις να παίζουμε» παραπονιέται η Ζωίτσα.

«Θα παίζουμε το Σάββατο, μόλις θα γυρίσουμε από το σχολείο, στο υπόσχομαι.»

Όμως το Σάββατο είναι άλλη να γίνουν. Μια επανάληψη, μια εργασία, όλο και κάτι βρίσκεται. Ύστερα είναι και τα γαηλικά, τα αγγλικά και τόσα άλλα βασανιστικά που έχουμε στο γυμνάσιο. Οι ώρες του παιχνιδιού λιγότεψαν και μόνο το βράδυ κουβεντιάζουμε με τη Ζωίτσα ξαπλωμένες στα κρεβάτια μας. Κι είναι φορές που είμαι τόσο κουρασμένη που ο ύπνος έρχεται αμέσως και με παίρνει να με ταξιδέψει στα όνειρα.

Πόσο αλλιάζει η ζωή μας, όταν πάμε στο γυμνάσιο!

[Νένα Ι. Κοκκινάκη, *Η Ζωίτσα*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2002]

1 α. *Μα πού καιρός για «επισκέψεις»;*

β. *Το γυμνάσιο έχει αναστατώσει τη ζωή μου.*

γ. *Οι ώρες του παιχνιδιού λιγότεψαν.*

δ. *Πόσο αλλιάζει η ζωή μας...!*

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως προς τη σημασία τους.

2 Να βρείτε από το κείμενο ένα παράδειγμα για κάθε είδος πρότασης ανάλογα με τα συστατικά που έχει.

ΚΕΙΜΕΝΟ Η Ζωή στο σχολείο

Τα σχολικά χρόνια είναι τόσο ωραία όσο και δύσκολα. Δύσκολα όχι βέβαια από την άποψη των ευθυνών, που σήμερα είναι σαφώς περισσότερες, όσο από την άποψη του άγχους και της ψυχολογικής πίεσης που σήμερα τα παιδιά αισθάνονται.

Η μέρα ξεκινάει στις 7:00 το πρωί. Αφού είμαστε έτοιμοι για το σχολείο ξεκινάμε στις 7:30 από τα σπίτια μας και συνεχίζουμε με ένα ασφυκτικό εφτάωρο 8-2 και μετά πίσω στα σπίτια μας.

Ύστερα από το μεσημεριανό φαγητό που διαρκεί το πολύ 10 λεπτά, γίνεται ένα μισάωρο διάλειμμα για να ακολουθήσει ο δεύτερος γύρος της ημέρας: τα ξενόγλωσσα μαθήματα, αγγλικά-γαηλικά, και η δουλειά του σχολείου για το σπίτι.

Η ζωή στην τάξη αποτελεί πια συνήθεια. Λίγα λεπτά μετά το χτύπημα του κουδουνιού βρισκόμαστε όλοι στην τάξη. Για λίγο κάποια ανησυχία, κάποια αταξία χαρακτηρί-

ζει την αίθουσα. Μερικοί μαθητές συζητούν έντονα, κάποιοι αστειεύονται, κάποιοι άλλοι βγάζουν τα βιβλία τους, ψάχνουν τα τετράδιά τους, ενώ ο επιμελητής προσπαθεί να επιβάλει τάξη και ηρεμία. Κι όλα αυτά ώσπου κάνει την εμφάνισή του ο καθηγητής. Το γέλιο κόβεται απότομα, οι φωνές παύουν, τα πνεύματα ηρεμούν. Λίγα λόγια για το πού βρισκόμαστε, τις εργασίες και αρχίζει το χτυποκάρδι. Ποιος θα πει μάθημα; Ποιος θα εξεταστεί; Η αγωνία μεγαλώνει καθώς ο καθηγητής περνάει από τον έναν στον άλλο.

Κάπου βέβαια ολοκληρώνεται η διαδικασία και αρχίζει η παράδοση του καινούριου μαθήματος. Κι εδώ γίνονται ερωτήσεις, αλλήλα πιο λίγες, σε άλλο τόνο. Άλλωστε, όποιος μπορεί και έχει διάθεση συμμετέχει. Τώρα έχεις την αίσθηση ότι η ώρα δεν περνά, παραδίνεσαι στην ατμόσφαιρα του διαλείμματος που καταφθάνει. Και το κουδούνι δίνει τη λύση...

[Κείμενο μαθητή Γ. Κοτσαμπάση, «Η ζωή στο σχολείο», <http://www.6gymnasio.gr>]

- 1** Να βρείτε στην 4η παράγραφο δύο προτάσεις για κάθε είδος πρότασης ανάλογα με τα συστατικά της.
- 2** *Η αγωνία μεγαλώνει:* Να γράψετε την πρόταση με δύο άλλους διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με τη σημασία τους. Στη συνέχεια, να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις και να σημειώσετε τι εκφράζουν κάθε φορά βάζοντας το ανάλογο σημείο στίξης.
- 3** Να αναζητήσετε μία αρνητική και μία καταφατική πρόταση στην τελευταία παράγραφο. Μετά, να τις ξαναγράψετε αφαιρώντας την άρνηση από την πρώτη και προσθέτοντας άρνηση στη δεύτερη.

Λεξιλόγιο

- 1** Να συμπληρώσετε τα κενά με ομόρριζα:
 - Α.** της λέξης **επικοινωνώ**:
 - α.** Πολλοί πιστεύουν ότι η οικονομική κρίση δημιουργεί και κρίση στην
 - β.** Χθες η διευθύντριά μας την ημερομηνία της εκδρομής.
 - γ.** Έχω πολλή χαρακτηριστικά με την αδελφή μου.

δ. Είναι πάντα αφηρημένος και η μαζί του έχει γίνει δύσκολη.

Β. της λέξης **γλώσσα**:

α. Η μητέρα της είναι Ελληνίδα και ο πατέρας της Ισπανός. Εκείνη λοιπόν είναι

β. Του άρεσε να βλέπει τις της φωτιάς να τυλίγουν τα ξύλα στο τζάκι.

γ. Ο ηθοποιός που έπαιζε στην ταινία που είδαμε είναι εντυπωσιακά....., μιλάει επτά γλώσσες.

δ. Στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας μελετάμε τα φαινόμενα.

Γ. της λέξης **λόγος**:

α. Δεν κάνει τρέλλες, τις πράξεις του τις χαρακτηρίζει πάντα η

β. Ο πατέρας του δουλεύει σε μια μεγάλη εταιρεία ως

γ. Ήταν και οι δύο έτοιμοι για καυγά, κι έτσι με την πρώτη ευκαιρία.

δ. Θέλω κάποτε να διαβάσω όλα τα μεγάλα έργα της ρωσικής

2 Να βρείτε στον λεξιλογικό πίνακα (σελ. 28-29) ποια σημασία έχουν σε κάθε πρόταση οι λέξεις **επικοινωνώ**, **γλώσσα** και **λόγος** και να σημειώσετε δίπλα τον αριθμό που αντιστοιχεί στη σωστή σημασία:

α. Το σαλόνι επικοινωνεί με τις κρεβατοκάμαρες με έναν στενό διάδρομο.

β. Πολλές φορές οι έφηβοι δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν με τους γονείς τους.

γ. Πρέπει να επικοινωνήσω με την οδοντίατρό μου, γιατί το δόντι μου πονάει από χτες.

δ. Πολλές αρχαίες γλώσσες που δεν είχαν γραφεί έχουν χαθεί.

ε. Ενώ φώναζε σε όλους, όταν βρέθηκε μπροστά στη διευθύντρια, κατάπιε τη γλώσσα του.

- στ. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί είναι δυσνόητη για τα παιδιά.
 ζ. Θα σας μεταφέρω ακριβώς τα λόγια του, γιατί είναι σημαντικά.
 η. Δεν τον εμπιστεύομαι γιατί δεν κρατάει ποτέ τον λόγο του.
 θ. Είχε σοβαρούς λόγους που έλειπε από τη συνάντηση.
 ι. Πολλοί θυμούνται ακόμα τον λόγο του στη Βουλή εκείνη τη δύσκολη περίοδο.

ΚΕΙΜΕΝΟ [Οι τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης]

Η εκπαίδευση παρέχεται σε τρεις βαθμίδες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια, Τριτοβάθμια, και προσφέρει είτε γενική μόρφωση είτε γενική και τεχνικο-επαγγελματική, φροντίζοντας παράλληλα για τη διαπαιδαγώγηση, την καλλιέργεια και την κοινωνικοποίηση των νέων ατόμων.

Την υποχρεωτική εκπαίδευση αποτελούν το Δημοτικό από την Πρωτοβάθμια και το Γυμνάσιο από τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ένας από τους σκοπούς της υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι να προωθήσει την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών σε σχέση με τις δυνατότητες που έχουν στην ηλικία αυτή και τις αντίστοιχες απαιτήσεις της ζωής. Το Λύκειο και τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια ανήκουν στη μη υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) βρίσκονται στην ανώτατη βαθμίδα της παιδείας.

[Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Ετοιμάζομαι για τη ζωή, ΟΕΔΒ, 2005]

- 1 Από τα κείμενα 1, 4 και 6 του σχολικού βιβλίου σας, καθώς και από το παραπάνω κείμενο, να συγκεντρώσετε λέξεις και φράσεις που αναφέρονται στο σχολείο.
- 2 Να βρείτε στον πίνακα που ακολουθεί τις λέξεις που αναφέρονται: α) στο κτίριο του σχολείου, β) στα πρόσωπα.

Ουσιαστικά	Επίθετα	Ρήματα
διευθυντής	επαικής	φοιτώ
εκπαιδευτικός	σχολικός	προάγομαι / προβιβάζομαι
υποδομή, διδασκαλία	αυστηρός	απορρίπτομαι

Ουσιαστικά	Επίθετα	Ρήματα
εργαστήριο	δημόσιο	διδάσκω /-ομαι
αμφιθέατρο	ιδιωτικό	
αίθουσα	σύγχρονος	
κυλίκειο	παραδοσιακός	

- 3** Να σχηματίσετε ονοματικά σύνολα συνδυάζοντας επίθετα και ουσιαστικά από τον παραπάνω πίνακα.

Κριτήριο αξιολόγησης

ΚΕΙΜΕΝΟ [Η πρώτη μέρα στο σχολείο]

Είχα δίκιο να ανησυχώ. Πανικός μ' έπιασε όταν την άληλη μέρα μπήκα στην τάξη και κάθισα στο πρώτο άδειο θρανίο που βρέθηκε μπροστά μου. Μπροστά μου... κατάφατσα, λίγο πιο ψηλά από τη μύτη μου κουνιόταν δεξιά αριστερά καμαρωτή μια ξανθιά αλογοουρά.

Πηλάι τεντωμένος, γυαλιστερός, ένας μαύρος μικρός κότσος. Όχι από κοτσίδα, κανονικός, μεγαλίστικος.

Θέλω να γυρίσω αηλιά δεν τοημώ.

Ποιος ξέρει τι θα αντικρίσω!

Μπορεί τη Ρίτα Χέιγουορθ ή την Ελίζαμπεθ Τέιλορ!

Έτσι μου φαίνονται οι συμμαθήτριάς μου.

Πώς θα τα βγάλω πέρα, έξι χρόνια, ανάμεσα σε τόσες καλλιόνες, που δεν αμφιβάλω θα είναι και πανέξυπνες.

Η πόρτα ανοίγει. Η πόρτα κλείνει.

Ακούω: «Γεια σας».

Δε βλέπω τίποτα. Είμαι κοντή.

«Είμαι η καθηγήτρια σύμβουλος της τάξης σας».

Γέρνω λίγο στον διάδρομο και κάτι βλέπω:

Η στρομπουλή κυρία που είχα γνωρίσει στις εισαγωγικές εξετάσεις.

– Να διαβάσουμε τον κατάλογο, να γνωριστούμε.

– Αθανασιάδου.

– Παρούσα.

Μια μελαχρινή ψηλή. Μιγάς θα είναι, σκέφτομαι.

– Το μικρό σου;

– Άντα.

– Το αληθινό σου;

– Αναστασία.

– Τι είναι πάλη αυτό; Ποιο είναι το δικό μου «αληθινό»;

– Συνεχίζουμε...

Ακρίτα, Ανδρικοπούλου, Ανδρουλιδάκη.

Τώρα γυρίζω το κεφάλι μου να τις δω όλες, κι όταν δε φτάνω σηκώνομαι όρθια.

– Το μικρό σου;

– Μάγια.

– Το αληθινό σου;

– Μάγια.

– Μήπως Μαρία;

– Όχι, Μάγια, η μητέρα του Βούδα.

Το κοριτσάκι με τα μεγάλα μάτια.

Είναι κι αυτή σαν κι εμένα κοντή, αληλά πολλύ αδύνατη χωρίς κοιλιά.

Αποκλείεται να ψηλώσει, και για στήθος δεν έχει ελπίδα.

Έχει όμως εξωτικό όνομα και το υπερασπίζεται.

Στα διαλείμματα εξερευνώ σιγά σιγά, μέρα με τη μέρα, το καινούριο σχολείο. Είναι σαν να 'χω πάει ταξίδι σε μια ξένη χώρα, σε μια ευρωπαϊκή πρωτεύουσα. Άγνωστα πρόσωπα πηγαиноέρχονται στους διαδρόμους. Και δεν είναι ένα μεγάλο κτίριο, είναι τρία. Ο κήπος γύρω απ' τα κτίρια, που σχηματίζουν Π, είναι γεμάτος παρτέρια με τριαντάφυλλα και κουρεμένες αγγελικούλες. Συνεχίζεται όμως τόσο που δε φαίνεται το τέλος του. Στο μεσαίο κτίριο, καθώς μπαίνεις στην κεντρική είσοδο, είναι μια αίθουσα υποδοχής και στο βάθος τρεις διπλές μεγάλες πόρτες. Αυτές ανοίγουν διάπλητα κάθε πρωί και όλα τα παιδιά παίζουν στο θέατρο.

[Σοφία Ζαραμπούκα, *Φίλοι φίλοι καρδιοφίλοι – Η Μάγια*, εκδ. Πατάκη, 1998]

1ο θέμα | **Κατανόηση** του κειμένου (6 μονάδες)

Γιατί η Μάγια κάνει εντύπωση στην αφηγήτρια;

2ο θέμα | **Δομή** και **γλώσσα** του κειμένου (4 μονάδες)

- A.** – Το μικρό σου; [...] η μητέρα του Βούδα.
 α. Ποιοι επικοινωνούν στο κείμενο και με ποιον κώδικα;
 β. Ποιος είναι ο πομπός των ερωτήσεων και ποιος ο δέκτης;
 γ. Η επικοινωνία τους είναι προφορική ή γραπτή;
- B.** α. Η πόρτα ανοίγει.
 β. Να διαβάσουμε τον κατάλογο.
 γ. Το μικρό σου;
 δ. Ο κήπος γύρω απ' τα κτίρια είναι γεμάτος παρτέρια με τριαντάφυλλα.
 ε. Αυτές ανοίγουν διάπλητα κάθε πρωί.

Να χαρακτηρίσετε τις παραπάνω προτάσεις α) ανάλογα με τα συστατικά τους (απλές, επαυξημένες, ελλειπτικές), β) ως προς τη σημασία τους (αποφαντικές, ερωτηματικές, επιφωνηματικές, προστακτικές).

3ο θέμα | Δραστηριότητα **παραγωγής** λόγου (10 μονάδες)

Να γράψετε μία παράγραφο για τις δραστηριότητές σας, τις σχέσεις σας με τους συμμαθητές σας και τα συναισθήματά σας κατά τα διαλείμματα των πρώτων ημερών στο νέο σας σχολείο. Έπειτα να τη διαβάσετε στην τάξη ανταλλάσσοντας με τους συμμαθητές σας απόψεις για τις πρώτες σας μέρες στο σχολείο.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί απαραίτητο βοήθημα για τον μαθητή της Α΄ Γυμνασίου καθώς ανταποκρίνεται στη σύγχρονη προσέγγιση της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος και στις νέες διδακτικές οδηγίες. Ακολουθεί τις ενότητες του σχολικού βιβλίου και καλύπτει πλήρως την ύλη του.

Κάθε ενότητα περιλαμβάνει:

- Απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου
- Αναλυτική παρουσίαση των στοιχείων της θεωρίας με εύστοχα παραδείγματα για την κατανόηση των γραμματικών και μορφοσυντακτικών φαινομένων
- Λεξιλογικό πίνακα με λέξεις και φράσεις σχετικές με το θέμα της ενότητας
- Χρήσιμα πληροφοριακά στοιχεία με τη μορφή διαγράμματος καθώς και πρόσθετα αναπτυγμένα θέματα για τη σωστή προετοιμασία του μαθητή στην Παραγωγή λόγου
- Πλούσιο υλικό (ιστοσελίδες, βιβλιογραφία, κείμενα) και οδηγίες για την επεξεργασία των θεμάτων της διαθεματικής εργασίας
- Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών
- Συμπληρωματικές ασκήσεις (γραμματικής, συντακτικού, λεξιλογίου κ.ά.) για την εμπέδωση των γλωσσικών φαινομένων
- Κριτήριο αξιολόγησης στην ύλη της ενότητας σύμφωνα με τις Οδηγίες διδασκαλίας και αξιολόγησης

Στο τέλος του βιβλίου δίνονται πλήρεις απαντήσεις σε όλες τις συμπληρωματικές ασκήσεις και τα κριτήρια αξιολόγησης.

Από τις εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ κυκλοφορεί:

ΕΚΘΕΣΕΙΣ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Παναγιώτης Εμμανουηλίδης, Έλλη Πετρίδου-Εμμανουηλίδου

ISBN:978-618-03-1016-0

9 786180 310160

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. 81016